

Vývoj produkce a zahraničního obchodu v rámci komoditní vertikály mléka na Novém Zélandu

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Vojtěch Tamáš, Ph.D.

Vypracovala:

Radana Mělnická

Brno 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Vývoj produkce a zahraničního obchodu v rámci komoditní vertikály mléka na Novém Zélandu**

vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 22. 5. 2015

Radana Mělnická

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Ing. Vojtěchu Tamášovi, Ph.D., za odborné vedení, připomínky a rady, které mi pomohly při psaní této bakalářské práce.

Abstrakt

MĚLNICKÁ, R. *Vývoj produkce a zahraničního obchodu v rámci komoditní vertikály mléka na Novém Zélandu*. Bakalářská práce. Brno, 2015.

Tato bakalářská práce se zabývá vývojem v rámci komoditní vertikály mléka na Novém Zélandu. Konkrétně je sledován vývoj produkce kravského mléka, jeho vývoz z Nového Zélandu do zahraničí a na vybrané výrobky s vyšší přidanou hodnotou. Rovněž jsou hodnoceny změny z hlediska struktury výroby a bilance zahraničního obchodu z hlediska její teritoriální i zbožové skladby.

Klíčová slova: agrobiznis, komoditní vertikála, mléko, produkce, zahraniční obchod

Abstract

MĚLNICKÁ, R. *The development of production and foreign trade within commodity chain of milk in New Zealand*. Bachelor thesis. Brno, 2015.

This Bachelor thesis deals with the development within the commodity chain of milk in New Zealand. Specifically, production of cow's milk for export from New Zealand for selected products with higher added value. There are also evaluated changes in terms of the structure of production and balance of foreign trade in terms of its territorial and commodity composition.

Keywords: agribusiness, commodity chain, milk, production, foreign trade

Obsah

1	Úvod	7
2	Cíl a metodika	8
3	Přehled literatury	10
3.1	Agrobyznys	10
3.2	Charakteristika modelů zemědělství.....	11
3.3	Zahraniční obchod	12
3.3.1	Koncepce a bariéry zahraničního obchodu.....	15
3.3.2	Agrární zahraniční obchod.....	17
3.4	Instituce upravující pravidla obchodu na mezinárodních trzích.....	18
3.5	Integrační uskupení států	20
3.6	Komoditní vertikála mléka na Novém Zélandu	25
3.6.1	Základní charakteristiky zkoumané komodity.....	25
3.6.2	Historie chovu a mlékárenství.....	27
3.6.3	Systém výroby mléka.....	29
3.6.4	Komoditní vertikála mléka	29
4	Vlastní práce	32
4.1	Světová produkční centra	32
4.2	Spotřeba mléka ve světě.....	35
4.3	Produkce mléka na Novém Zélandu	37
4.4	Novozélandský zahraniční obchod s mléčnými produkty	40
5	Závěr	46
6	Seznam použité literatury	48
7	Seznam zkratk	53
8	Seznam grafů	54

9	Seznam obrázků	55
10	Seznam tabulek	56
11	Seznam příloh	57

1 Úvod

Mléko představuje ve výživě člověka a v cestě ke zdravé a vyvážené stravě významnou roli. Poskytuje nám důležité bílkoviny, vápník a několik vitamínů, které napomáhají k dobrému stavu kostí, vyvážené hladině glukózy a krevního tlaku. Konzumace mléka a mléčných výrobků také snižuje riziko infarktu či některých onemocnění jako je například cukrovka či srdeční choroby.

Světový mlékárenský průmysl v současné době nabízí široký sortiment mléčných výrobků a umožňuje tak uspokojení různých typů spotřebitelů. Země, jejichž dominantní odvětví tvoří právě mlékárenský průmysl, svým mlékem a mléčnými výrobky zásobují jiné země, které trpí jejich nedostatkem. Přední producenty mléka a mléčných výrobků nalezneme dokonce na čtyřech z šesti kontinentů, především ve Spojených státech amerických, Evropské unii, Indii, Číně, Rusku, Austrálii i Novém Zélandu.

Globálně je za největšího producenta považována EU, jejíž mlékárenské komodity jsou vyváženy hlavně do oblastí, které vyprodukují nedostatečné množství pro svou potřebu, tedy do Číny, Ruska, zemí střední a jihovýchodní Asie, severní Afriky a části střední a jižní Ameriky. Největší konkurentkou zemí, jejíž množství světového vývozu v roce 2012 předčilo vývozy EU, je Nový Zéland, který ovládá více než třetinu celkového světového obchodu s mléčnými výrobky. Novozélandské mléčné produkty patří mezi nejvýznamnější vývozní položku zahraničního obchodu a jeho ekonomika je na těchto vývozech závislá. Nový Zéland patří také k zemím, které se staví za liberalizaci světového obchodu zvláště se zemědělskými komoditami a je také členem Světové obchodní organizace. Pro tento liberalizovaný obchod uzavřel Nový Zéland několik dohod o vytvoření zóny volného obchodu. Dohody byly podepsány s Austrálií, Čínou a Sdružením národů jihovýchodní Asie.

Nový Zéland má ve světovém obchodu s mlékem a mléčnými výrobky velký význam i přesto, že jeho celkové vyprodukované množství tvoří globálně poměrně malou část. Je nutno podotknout, že Nový Zéland si své vysoké postavení zajistil bez jakýchkoliv státních podpor, jako jsou produkční či vývozní dotace. Ze všech ekonomicky významných zemí světa a také členů Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj je novozélandský zemědělský sektor nejméně podporován ze strany státu. I bez těchto dotací je Nový Zéland považován za největšího vývozce másla a druhého nejvýznamnějšího vývozce sušeného mléka na světě.

2 Cíl a metodika

Cílem bakalářské práce je charakterizovat vývoj a změny v produkci a zahraničním obchodu v rámci komoditní vertikály mléka na Novém Zélandu. Pro naplnění cílů práce byly stanoveny následující dílčí cíle:

- popis ekonomických procesů na současném agrárním trhu,
- charakteristika zahraničního obchodu včetně organizací, ovlivňujících zahraniční obchod,
- deskripce komoditní vertikály mléka na Novém Zélandu,
- určení hlavních světových produkčních center na trhu s mlékem,
- podrobnější charakteristika novozélandského trhu s mlékem,
- deskripce teritoriální a zbožové struktury zahraničního obchodu s mlékem.

Pro naplnění výše stanovených cílů byly v této bakalářské práci využity statistické metody, které spočívaly ve shromažďování a následnému třídění dat. Hlavní statistickou metodou, použitou pro vlastní práci, byla analýza časových řad. Získaná data byla porovnávána a posléze vyhodnocována. Dosažené výsledky byly nakonec shrnuty v závěrečné kapitole této práce. Veškeré podklady, z kterých bylo čerpáno především pro teoretickou část, byly v textu ocitovány a jsou uvedeny v seznamu literatury.

Metodicky bylo v práci postupováno následujícím způsobem. Na základě prostudované odborné literatury byla vypracována teoretická východiska bakalářské práce. Tato východiska napomohla k rozšíření znalostí a získání nových informací v dané problematice a následnému vypracování teoretické části. V literárním přehledu byl nejprve definován pojem „agrobysnys“ a další související odborné termíny. Další kapitoly byly věnovány základním pojmům zahraničního obchodu a institucím, zaměřujících se na mezinárodní obchod. Následně byla charakterizována zkoumaná komoditní vertikála obecně a poté byl její model aplikován konkrétně na novozélandský trh.

V praktické části byla zprvu popsána největší světová produkční centra mléka a byl sledován vývoj a změny v jejich produkci. Následující kapitola se soustředila na dominující spotřebitelské regiony ve světě. Poslední dvě kapitoly byly zaměřeny na mlékárenský průmysl Nového Zélandu. Konkrétně byly vymezeny jeho hlavní

produkční oblasti a nakonec byl sledován novozélandský zahraniční obchod s mléčnými produkty včetně jeho teritoriální a zbožové struktury.

Pro naplnění výše zmíněného metodického postupu byla využita následující faktografická základna. K vyhodnocení praktické části bakalářské práce byly využity sekundární zdroje dat, které byly čerpány zejména z internetových databází. Pro vývoj produkce a spotřeby mléka a mléčných výrobků ve světě byla použita data z databáze Ministerstva zemědělství USA (USDA) a situačních zpráv Mezinárodní mlékařské federace (IDF).

V kapitole č. 4.2 „Spotřeba mléka ve světě“ jsou hodnoty kilogramů na osobu uvedeny v mléčném ekvivalentu, který představuje měřítko pro množství tekutého mléka ve zpracovaných mléčných výrobcích. Vývoj novozélandské produkce a zahraničního obchodu s mlékem a mléčnými produkty byl blíže analyzován pomocí dat z novozélandského statistického úřadu.

3 Přehled literatury

3.1 Agrobiznys

Agrobiznys má velký ekonomický, sociální a politický význam po celém světě. Tento sub-sektor představuje jeden z hlavních zdrojů potravy pro lidstvo, stejně jako významný zdroj surovin pro průmysl. Vytváří značné množství přímých a nepřímých pracovních míst, významné příjmy a zhodnocení kapitálu a tím zvyšuje bohatství, a to nejen pro majitele farem a zpracovatelské závody, ale i pro zaměstnance, pro vládu a samozřejmě pro celé národy. Stručně řečeno, agrobiznys zvyšuje lidský blahobyt mnoha různými způsoby (Lamb, 1994).

Pro význam pojmu agrobiznys existuje řada různých definic. Například Davis a Goldberg (1957), kteří jsou původci tohoto slova, definují agrobiznys jako široký pojem zahrnující všechny potřebné činnosti od výroby po distribuci výrobků, jakož jsou výrobní činnosti na farmách, skladování, zpracování, distribuce zboží a předměty vyráběné z tohoto zboží.

Jiné zdroje zase vymezují agrobiznys jako charakteristiku činností a vzájemných vazeb spojených se zemědělskou výrobou uvnitř podniku i vazeb se subjekty a činnostmi typickými pro zpracování zemědělských komodit do konečného výrobku (Bečvářová, 2014).

Význam agrobiznysu stále více roste v celosvětovém měřítku a tvoří největší sektor světové ekonomiky, kde je zapojeno přibližně 50% světových aktiv, 50% práceschopného obyvatelstva ve světě a představuje více než 50% světových spotřebitelských výdajů (Goldberg, 1998).

Podle Sonky a Hudsona (1999) je tradiční pohled na agrobiznys líčen jako činnosti za branami zemědělských podniků, včetně výzkumu a dodavatelů biologického materiálu, dodavatelů ostatních vstupů, zemědělských výrobců, nákupců zemědělských produktů, zpracovatelů první a druhé fáze zpracování zemědělských produktů, (malo)obchodů a institucí veřejného stravování.

Agrobiznys je nejvýznamnějším pod-odvětvím v zemědělství, které obsahuje čtvrtinu i více z celkové produkce v tomto odvětví a prakticky veškerý obchod se zemědělskými produkty. Zahrnuje nejen ty činnosti, které přímo vytváří, skladují, přetváří nebo nabízí výrobky, ale také jakýkoliv vstup či služby, které jsou nepřímým přínosem pro komoditní systém (Lamb, 1994).

Tab. 1 Základní struktura agrobyznysu

Zemědělství, lesnictví, vodní hospodářství	Agrárně-potravinářský komplex	Agrárně-průmyslový komplex	AGROBYZNYS
Potravinářský a jiný zpracovatelský průmysl			
Krmivářský průmysl			
Služby pro zemědělství a potravinářství			
Dodavatelská odvětví vstupů do zemědělství a potravinářství			
Potravinářský obchod a veřejné stravování			

Zdroj: vlastní zpracování dle Bečvářové, 2014

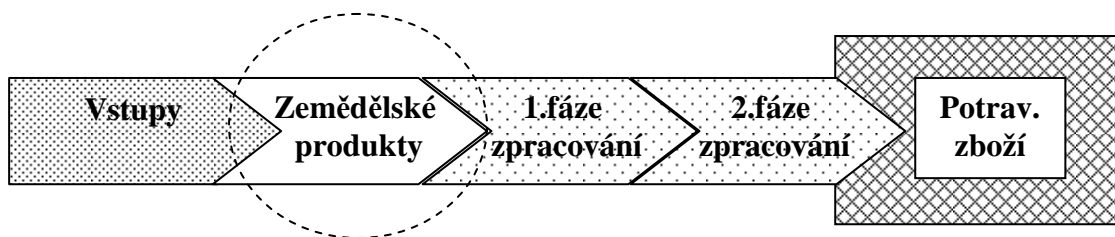
3.2 Charakteristika modelů zemědělství

Komoditní vertikála (řetězec) byla definována Hopkinsem a Wallesteinem (1986) jako síť pracovních a výrobních procesů, jejichž konečným výsledkem je hotové zboží. Konkrétní procesy nebo segmenty v rámci komoditní vertikály mohou být reprezentovány jako uzly společně propojené v síti. Každý další uzel v rámci komoditního řetězce zahrnuje pořízení a (nebo) organizaci vstupů, pracovní sílu, přepravu, distribuci a spotřebu.

Globální komoditní řetězce nám umožňují soustředit se na tvorbu a distribuci světového bohatství jako ztělesněný multi-prostorový vícestupňový sled činností. Analýza komoditní vertikály ukazuje, jak výroba, distribuce a spotřeba, jsou utvářeny sociálními vztahy, které charakterizují postupné fáze vstupní koupě, výroby, distribuce, prodeje a spotřeby (Gereffi a Korzeniewicz, 1994).

Rozlišujeme dva základní modely komoditních řetězců – nabídkově orientovaný a poptávkově orientovaný. Podle tradičního nabídkově orientovaného přístupu hráli klíčovou roli v rámci zemědělsko-potravinářského řetězce zemědělské podniky. Tyto podniky byly rozhodujícím faktorem, kde byly vyráběny komodity a další články řetězce kultivovaly svou produkci do finálních potravin.

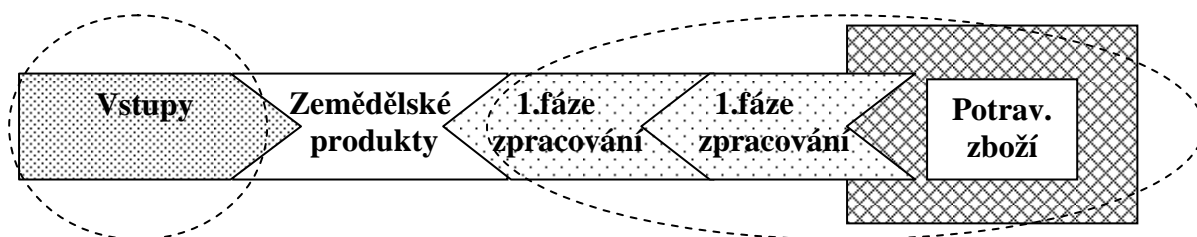
Rozhodujícím článkem byla zemědělská výroba. V agrobiznisu se s tímto modelem již nesetkáváme.

Obr. 1 Nabídkově orientovaný komoditní řetězec

Zdroj: Bečvářová, 2014

Poptávkově orientovaný přístup charakterizuje současné zemědělství a jako rozhodující faktor označuje poptávku, která stále výrazněji působí na celý systém výroby, zpracování i distribuce zemědělských produktů. Klíčovou roli hrají finalizující články, které prosazují své zájmy i v předvýrobních fázích a v odvětvích vstupů do celého systému výroby potravin (Bečvářová, 2014).

Obr. 2 Poptávkově orientovaný komoditní řetězec

Zdroj: Bečvářová, 2014

3.3 Zahraniční obchod

Zahraniční obchod hraje již mnoho let velmi důležitou roli v ekonomice každého státu a je také nejstarší a nejrozšířenější formou hospodářské spolupráce. Definici zahraničního či mezinárodního obchodu popisuje Majerová (2011) jako směnu statků jedné země s dalšími zeměmi a dodává, že k jeho rozvoji přispívají důvody, jako jsou odlišnost výrobních podmínek a technologií mezi ekonomikami, rostoucí výnosy z rozsahu, rozdíly ve spotřebitelském vkusu, existence vládní hospodářské politiky a konflikt mezi výrobou a spotřebou.

Rozsáhlejší formulaci uvádí Dvořák (2002), který charakterizuje zahraniční obchod jako odvětví výrobní sféry, které se zaměřuje na směnu hmotných

i nehmotných hodnot mezi dvěma nebo více státy. Podle něj zahrnuje nejen hodnotu vývozu a dovozu, ale i hodnotu reexportu, zušlechťovacího styku, služeb souvisejících s těmito druhy obchodu a také tzv. neviditelný obchod, tj. vývoz a dovoz průmyslových práv. Všechny tyto složky tak tvoří obraz zahraničního obchodu. Při pohledu na fungování zahraničního obchodu v národní ekonomice nalezneme výrazné rozdíly ve významu a vlivu zahraničí na jednotlivé ekonomiky v závislosti na jejich velikosti a ekonomické vyspělosti. Přesto lze vymezit obecně platné funkce zahraničního obchodu. Majerová (2011) uvádí a popisuje tyto:

- transformační funkci,
- transmisní funkci,
- růstovou funkci,
- působení zahraničního obchodu jako bariéry rozvoje ekonomiky.

U transformační funkce zahraničního obchodu se jedná o prvotní smysl a význam vztahů se zahraničním. Zahraniční obchod mění strukturu domácí produkce, statků, služeb a zdrojů v žádoucí strukturu určenou ke konečnému užití a transformační funkce domácích zdrojů mimo národní ekonomiku.

Transmisní funkce zahraničního obchodu představuje vyšší formu transformační funkce. Nejde již jen o substituci domácí výroby nebo chybějících zdrojů dovozem, ale o proces přenosu informací, kritérií a stimulů z vnějšího prostředí do domácí ekonomiky pro využití v rozhodovacích procesech domácích subjektů. Jedná se o proces „určení se ve vztahu k zahraničí“ a projevuje se přejímáním a aplikací norem v jednáních, zvyklostech a postupech, čímž dochází nejen ke zvyšování kvality produkováných statků a služeb, ale i ke zlepšení možností jejich uplatnění na světovém trhu.

Dalším obecným smyslem zapojení země do mezinárodní dělby práce formou zahraničního obchodu je dosahování úspor národní práce podle principu dovážet to, co se vyrábí levněji někde jinde a vyvážet to, co se produkuje s menšími náklady v národní ekonomice. Jedná se o princip „dovozu produktivity práce“. Růstový efekt je spojen se substitucí domácí produkce a zdrojů zahraniční produkce s výsledkem celkových úspor národní práce. Tento efekt je zdrojem vyšších temp růstu národní ekonomiky, než jakých by mohla dosahovat stejně vybavená, ale izolovaná ekonomika.

Zahraniční obchod se může stát v některých případech nikoliv faktorem růstovým, ale faktorem růst ekonomiky ohrožujícím. Je tomu tak v případě

dohánění vyspělejších ekonomik, kdy ekonomika méně rozvinutá se snaží zabezpečit rozvoj svého průmyslu.

Rozlišujeme tři typy mezinárodního obchodu:

- bilaterální (dvojstranný) – obchod pouze mezi dvěma zeměmi,
- trilaterální (trojstranný) – vzájemný obchod mezi třemi zeměmi,
- multilaterální (mnohostranný) – obchod mezi velkým počtem zemí.

Kloudová (2009) uvádí několik pozitivních a negativních přínosů plynoucích z mezinárodního obchodu. Jako pozitivní přínosy jmenuje tyto:

- pracovníci mohou získat za stejné množství práce větší množství spotřebních statků,
- zvyšuje se národní důchod,
- obchod vytváří tlak na národní ceny statků, které jsou předmětem mezinárodního obchodu, aby se sbližovaly se světovými cenami,
- vytvoření konkurenčního prostředí urychlení hospodářského rozvoje země (díky úsporám ekonomických zdrojů, specializaci, transferu technologií apod.).

Kvůli negativním důsledkům z mezinárodního obchodu může krátkodobě docházet k nárůstu nezaměstnanosti v některém z utlumených odvětví a také k sociálním důsledkům, např. strukturální nezaměstnanosti.

Mezi základní pojmy zahraničního obchodu patří export, import a saldo. Tyto tři pojmy jsou charakterizovány níže.

Export

Export neboli vývoz vyjadřuje dle Obrové (2013) hodnotu zboží odeslaného do zahraničí bez ohledu na jeho formu (výrobky, výrobní a nevýrobní služby, nehmotná práva), které překročilo státní hranici za účelem jeho trvalého nebo dočasného ponechání v zahraničí. Jeho důsledkem je příliv kapitálu do země, odkud je zboží či služby vyváženo. Autorka rozlišuje vývoz:

- vývoz přímý – uskutečňuje se přímými obchodními metodami, tj. výrobcem na konečného spotřebitele v zahraničí na základě jediné kupní smlouvy,
- vývoz nepřímý – uskutečňuje se prostřednictvím obchodních mezičlánků jako vývoz neviditelný a označuje vývoz některých služeb, např.

přepravních, tranzitních, turistických, pojistných atd. Patří sem i příjem z licenčních poplatků, autorské honoráře apod.,

- vývozní expanze – váže na vývoz a jeho rozšiřování do zahraničí, je zvýhodňován poskytováním financí a jiných podpor (vývozními prémie, refundacemi cla, daňovými úlevami, zvýhodněnými úvěry),
- vývozní prémie – příspěvek, který poskytují některé státy vývozcům určitého zboží nebo také za vývozy do určitých devizových oblastí, vyplácí se buď přímo, nebo formou daňové úlevy.

Import

Obrová (2013) popisuje dovoz jako hodnotu zboží či služeb přijatých ze zahraničí, které překročily státní hranici za účelem jeho trvalého nebo dočasného ponechání v tuzemsku. Oproti vývozu není již tak pozitivní. Je-li jeho hodnota vyšší než hodnota exportu, rozdíl tvoří úbytek na hrubém domácím produktu. Všechny vlády zemí, které mají mnohem větší dovoz než vývoz, se proto snaží tuto situaci kompenzovat. Autorka rozlišuje:

- přímý import – tuzemský producent nakupuje v zahraničí a existuje zde přímý vztah mezi zahraničním výrobcem a tuzemským odběratelem,
- nepřímý import – zprostředkovatel, který vstupuje do vztahu mezi výrobcem a odběratelem, nakupuje zboží od výrobce a vyřizuje tak obchodní kontakt.

Saldo

Rozdíl hodnoty exportu a importu představuje saldo zahraničního obchodu. To je po obratu zahraničního obchodu druhou, velmi důležitou kvantitativní charakteristikou. Saldo ukazuje na způsob zapojení země do mezinárodní dělby práce a ukazuje, zda se jedná o zemi dovozce, nebo vývozce, a dále ukazuje na její dlužnickou pozici. Saldo zahraničního obchodu může být aktivní, kdy je export vyšší než import, a pasivní, kdy import převažuje nad exportem. Větší množství vývozu tedy znamená kladné saldo a v případě vyššího dovozu se jedná o saldo záporné (Majerová, 2011).

3.3.1 Koncepce a bariéry zahraničního obchodu

Na základě teoretických přístupů k zahraničnímu obchodu byly vytvořeny dvě koncepce zahraniční obchodní politiky – liberální a protekcionistická. Liberální koncepce spočívá v otevřeném trhu a vede ke zvýšení konkurence mezi výrobci,

což přináší užitek spotřebitelům, jelikož mají větší výběr mezi výrobky a mohou je také pořídit levněji. Mimo jiné roste i kvalita dováženého zboží (Fojtíková, 2009).

Liberalismus v obchodní politice je chápán jako odstranění překážek obchodu, tj. klasických obchodních bariér tarifního i netarifního charakteru a úplné odstranění všech podpor státu ve všech oblastech ekonomiky. Liberální přístup vede do jisté míry také k eliminaci inflace a stabilitě cen, ke snížení mezd, ale také ke zvýšení nezaměstnanosti. Naopak **protekcionismus** je chápán jako směr chránící domácí ekonomiku před vnějšími negativními vlivy. Způsob ochrany je však řízen státem, a proto není nikdy objektivní a nemůže eliminovat všechny negativní důsledky zavedení protekcionistických opatření. Ty totiž mohou mít pozitivní účinek jen v případě krátkodobého působení. Dlouhodobé využívání protekcionistických praktik vede ke ztrátě obchodních partnerů (Kalínská, 2009).

K ochraně svého domácího trhu mohou státy používat rozličné prostředky. Překážek vstupu na zahraniční trhy, se kterými se firmy mohou setkat, je celá řada, od smluvních a autonomních omezení tarifního či netarifního charakteru po administrativní a technické překážky. **Smluvními prostředky** jsou například obchodní smlouvy, platební nebo úvěrové dohody. **Autonomní prostředky** vycházejí z jednostranných zájmů a rozhodnutí státu. Jejich cílem je regulovat nebo zcela vyloučit přístup zahraniční konkurence na domácí trh. Rozhodnutí o autonomním opatření však musí respektovat smlouvy a dohody, které stát uzavřel v rámci smluvních opatření mezinárodní obchodní politiky. Autonomní prostředky je možné rozčlenit na **tarifní a netarifní**. Tarifními opatřeními jsou například **cla**, kdy obchodník při přechodu zboží přes hranice musí odvést poplatek danému státu (Štrach, 2009).

Dle Rasmichové (2002) má uvalení cla tři účinky. Podporuje tuzemskou neefektivní výrobu, nutí spotřebitele, aby omezovali nákupy výrobků a služeb, na něž bylo uvaleno clo až pod efektivní úroveň a opatřuje příjmy vládě. Uvalení cel vyvolává tyto následky:

- domácí výrobci pracují pod ochranou cla a mohou rozšířit svou výrobu,
- spotřebitelé musí nakupovat za vyšší ceny, což omezuje spotřebu,
- stát získává příjmy z cel.

Podle toho, zda jsou cla vybírána při dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, se dělí na dovozní a vývozní. Důvodem pro zavedení vývozních cel může být například snaha státu zabránit nedostatku určitého produktu na domácím trhu. Význam

vývozních cel je charakteristický zejména pro země, které disponují jedním nebo několika málo vývozními produkty. Dovošní cla jsou nejběžnější a představují nejobvyklejší nástroj pro ochranu domácího trhu. Samotnou výši cel určuje celní sazebník, který je platný v rámci určitého celního systému (Štrach, 2009).

Další možností státní intervence formou tarifní překážky je aplikace dovošní kvóty. **Dovošní kvóta** představuje přímé omezení množství zboží, které může být do země dovezeno během určitého období. Omezení importu bývá praktikováno prostřednictvím vydávání licencí vybraným firmám. Dovošní kvóta zvyšuje domácí cenu zboží, neboť kvůli omezení importů dojde k převisu poptávky nad nabídkou. Domácí ceny se zvýší o stejnou částku jako clo, které by snížilo importy na stejnou úroveň. Jako důvody pro uvalení kvóty bývá uváděna ochrana domácích výrobců před zahraniční konkurencí nebo pokles importů. Vyspělé země užívají kvóty především u zemědělské produkce, rozvojové země u průmyslové produkce (Holman, 2007).

Mezinárodní obchod je kromě tarifních opatření omezován také různými formami **netarifních bariér**. Mezi ně patří například množstevní omezení, dohody o dobrovolném omezení vývozu, administrativní překážky, sledování vývozu a dovozu nebo minimální ceny (Štrach, 2009).

3.3.2 Agrární zahraniční obchod

Agrární komodity se často stávají předmětem obchodních operací. U vnitrostátního obchodu je hlavním důvodem fakt, že v zemědělství pracuje ve vyspělých zemích minimální podíl průceschopného obyvatelstva a navíc úzká specializace producentů jednotlivých komodit nutí i zemědělské pracovníky nakupovat hotové potraviny od jiných osob.

U obchodu mezinárodního je důvod odlišný. Zde hraje hlavní úlohu skutečnost, že žádná země nemá podmínky pro vyprodukování všech druhů potravin. Pro uspokojení poptávky je proto nutno některé produkty dovážet. V souvislosti se stále sílícími globalizačními trendy a s růstem významu obchodu mezi jednotlivými, územně a národnostně vymezenými jednotkami rostou i hodnoty zaznamenávané v obchodní bilanci agrárního sektoru (Svitáková, 2004).

Svatoš (2009) dělí zemědělsko-potravinářské komodity z hlediska mezinárodního obchodu do dvou základních skupin:

- **Kompetitivní (konkurenční) produkty** – převážně základní, nezbytné potraviny a potravinářské suroviny, které nejsou náročné na své výrobní

podmínky a dají se tak vyrábět i ve většině ostatních států. Pro domácí produkty tak představují konkurenci.

- **Nekompetitivní (nekonkurenční) produkty** – převážně postradatelné či substituovatelné produkty, které potřebují prostředí vhodné pro jejich výrobu. Producenti těchto komodit nemusejí mít obavu z importu, jelikož konkurence je velice malá.

3.4 Instituce upravující pravidla obchodu na mezinárodních trzích

Mezi nejvýznamnější mezinárodní organizace zaměřující se na mezinárodní obchod, které jsou následně charakterizovány, patří především Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD), Světová obchodní organizace (dále jen WTO), Světová banka a Mezinárodní organizace pro výživu a zemědělství (dále jen FAO).

OECD

OECD je mezinárodní vládní organizací se sídlem v Paříži, která vznikla zakládacím dokumentem „Konvence o OECD“. Hlavním cílem je koordinace politik za účelem dlouhodobého ekonomického rozvoje členských i nečlenských zemí. OECD sdružuje ekonomicky nejvýznamnější země světa, takže hraje výraznou úlohu při rozvoji mezinárodních ekonomických vztahů a mezinárodního obchodu. Je unikátním forem, kde nejvyspělejší země světa sladují své postupy v celé řadě oblastí (ekonomika, finance, obchod, vzdělávání, věda a technika, veřejná správa, zemědělství, životní prostředí a další). V poslední době také stále více reaguje na aktuální výzvy vyplývající z globalizace světové ekonomiky. V současnosti má 34 členů, přičemž členství je v ní výběrové a k přijetí je třeba splnit náročné politické, ekonomické a legislativní podmínky. Nejvyšším orgánem organizace je Rada OECD, která sestává z velvyslanců všech 34 členských zemí a zástupce Evropské komise a její zasedání řídí generální tajemník OECD (MZV ČR, 2015).

WTO

Cílem Světové obchodní organizace je podle Dvořáka (2002) úsilí o zvýšení životní úrovně, dosažení plné zaměstnanosti, rostoucí úroveň reálného důchodu, efektivní poptávka, zvýšení výroby a obchodu zbožím aj. Uznává nutnost vyvíjet úsilí, aby rozvojové země podílely na růstu mezinárodního obchodu. Mezi nové prvky

patří myšlenka trvalého rozvoje, ochrany životního prostředí a další. Tyto cíle jsou realizovány prostřednictvím dohod, zaměřených na základě reciprocity a vzájemných výhod na podstatné snížení celních sazeb a ostatních překážek obchodu a na odstranění diskriminačního zacházení v mezinárodních obchodních vztazích.

Mezi její úkoly patří:

- řízení obchodních dohod,
- napomáhání při obchodních vyjednáváních,
- regulování obchodních rozdílů,
- posuzování národní obchodní politiky,
- napomáhání zemím při rozvoji v oblasti obchodní politiky, zajištěním technické pomoci a programů vzdělávání,
- spolupráce s dalšími mezinárodními organizacemi.

Světová banka

Světová banka vytvořila nové instituce, specializující se na různé činnosti, které společně tvoří Skupinu Světové banky. Do této skupiny patří Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD), Mezinárodní asociace pro rozvoj (IDA), Mezinárodní finanční korporace (IFC), Multilaterální agentura pro investiční záruky (MIGA) a Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (ICSID). Původním záměrem jejího vzniku bylo nashromáždit prostředky na obnovu válkou zničených zemí (Dvořák, 2002).

Světová banka je zdrojem finanční a technické pomoci rozvojovým zemím. Není to banka v běžném slova smyslu, nefunguje na komerčním základě. Poskytuje půjčky s nízkým úrokem, bezúročné úvěry a granty na rozvoj vzdělanosti, zdravotnických služeb, infrastruktury, komunikací, na zlepšení životního prostředí, na vytváření pracovních míst, na obnovu ekonomik po živelných katastrofách apod. (Štěrbová, 2013).

FAO

FAO je hlavním orgánem OSN pro otázky rozvoje zemědělských oblastí. Hlavním úsilím organizace je zajišťování potravin pro všechny obyvatele, aby lidé měli pravidelný přístup k dostatečnému množství vysoce kvalitních potravin a aby vedli aktivní a zdravý život. Mezi nejdůležitější cíle FAO patří vymýcení hladu, nedostatku potravin a podvýživy, odstranění chudoby a posun hospodářského a sociálního pokroku pro všechny, udržitelné řízení a využívání přírodních zdrojů

včetně půdy, vody, ovzduší, klima a genetických zdrojů ve prospěch současných i budoucích generací. FAO se sídlem v Římě má 194 členských zemí a je přítomna ve více než 130 zemích světa.

Dle FAO (2015) bylo definováno těchto pět strategických cílů:

- pomáhat eliminovat hlad, nedostatek potravin a podvýživu,
- dělat zemědělství, lesnictví a rybníkářství více produktivní a udržitelné,
- snižovat chudobu na venkově,
- umožnit začlenění efektivních zemědělských a potravinářských systémů,
- zvýšit odolnost živobytí vůči hrozbám a krizím.

3.5 Integrační uskupení států

Před samotným popisem jednotlivých uskupení států je vhodné rozlišit dva důležité pojmy – integrace a unie. Jáč (2011) charakterizuje integraci jako proces, jehož výsledkem je utvoření určitého stupně (typu) unie. Rozdíl mezi unií a integrací je tedy rozdílem mezi procesem (I-E) a stavem (U-I). Integrační proces představuje určitý vzestupný pohyb, jemuž odpovídají jednotlivé stupně, resp. typy unií:

1. **Pásmo volného obchodu** – vlády odstraňují všechny překážky ve vzájemném obchodu, ale plně si zachovávají svobodu jednání vůči nečlenským zemím.
2. **Celní unie** – plně zrušena cla mezi členy celní unie, dále společná obchodní politika vůči tzv. třetím zemím zejména uplatňováním jednotných tarifů (cel).
3. **Společný trh** – jedná se o celní unii, která navíc umožňuje volný pohyb produkčních faktorů – pracovních sil, zboží a kapitálu a neomezené podnikání na území celé unie.
4. **Úplná hospodářská unie** – je společný trh se společnou měnovou a fiskální politikou, zřízen společný centrální hospodářský orgán.
5. **Úplná politická unie** – členské země se staly součástí jediného „státu“ (federativního typu), také tzv. superstrátu.

Regionální hospodářské organizace vznikají za účelem vytváření jednotného vnitřního trhu v rámci jednoho kontinentu a často jako protiváha jiných hospodářských organizací. Následující výklad popisuje nejvýznamnější z nich.

Evropská unie

Evropská unie je dle oficiálních webových stránek (EUROPA, 2015) charakterizována jako ojedinělé hospodářské a politické společenství 28 evropských zemí, jejichž území tvoří dohromady velkou část evropského kontinentu. Základy Evropské unie byly položeny jen několik let po doznění druhé světové války. První krok evropské integrace spočíval v upevnění hospodářské spolupráce. Vycházelo se z jednoduchého předpokladu: Je méně pravděpodobné, že státy, které spolu obchodují a jsou tak na sobě ekonomicky závislé, vyvolají ozbrojený konflikt. V roce 1958 bylo založeno Evropské hospodářské společenství (EHS), které ve svých začátcích rozvíjelo hospodářskou spolupráci šesti zemí: Belgie, Francie, Itálie, Lucemburska, Německo a Nizozemsko.

Od té doby došlo k vytvoření rozsáhlého jednotného trhu, který se neustále rozvíjí, aby dosáhl svého plného potenciálu. Z počáteční čistě hospodářsky orientované spolupráce se zrodilo společenství, které spolupracuje i v celé řadě jiných politických oblastí – od rozvojové pomoci po ochranu životního prostředí. Tuto proměnu odráží i změna názvu společenství z EHS na Evropskou unii (EU), která se odehrála v roce 1993. Evropská unie je založena na zásadách právního státu. Veškerá její činnost se odvíjí od smluv, s nimiž všechny členské země vyslovily dobrovolný a demokratický souhlas. Tyto závazné dohody stanovují cíle EU v mnoha oblastech její činnosti (EUROPA, 2015).

Mezi její hlavní instituce patří Evropská rada, Rada EU, Evropská komise, Evropský parlament a Evropský soudní dvůr. Jako významné finanční instituce EU označujeme Evropský účetní dvůr, Evropskou centrální banku a Evropskou investiční banku.

Evropské sdružení volného obchodu (dále jen ESVO)

ESVO bylo založeno v roce 1960 s účelem zlepšení spolupráce v ekonomických otázkách s cílem zvýšení prosperity. Původně mělo ESVO představovat méně institucionalizovanou alternativu tehdejší Evropským společenstvím, postupně ale obě organizace rozvíjely vzájemnou spolupráci. V souvislosti se vstupem Velké Británie a Dánska, klíčových států ESVO, do Evropského hospodářského společenství v roce 1973, došlo již o rok dříve k podepsání vzájemných dohod o zónách volného obchodu. Původními členy ESVO byly Velká Británie, Švédsko, Norsko, Dánsko, Rakousko, Švýcarsko a Portugalsko. Dnes má ESVO čtyři členy – Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko, kteří spolu s Evropskou unií tvoří Evropskou hospodářskou oblast (dále jen EEA); s výjimkou Švýcarska, jež Smlouvu

o EEA v roce 1992 odmítlo v referendu. EUROSOP (2005-15) uvádí, že ESVO je založeno na koordinaci těchto oblastí:

- volný obchod mezi státy ESVO na základě úmluvy o založení ESVO z roku 1960,
- obchodní vztahy se zeměmi mimo EU,
- spolupráce s EU v rámci EEA prostřednictvím společných orgánů.

Euroasijská unie (rus. Евразийский Экономический Союз)

Smlouva o vzniku Euroasijské unie byla podepsána 29. května 2014 prezidenty Ruska, Běloruska a Kazachstánu v jeho hlavním městě Astaně. Do konce roku 2014 přistoupila Arménie a Kyrgyzstán. Euroasijská unie oficiálně nabyla platnosti 1. ledna 2015. Arménská dohoda vstoupila v platnost o den později, tedy 2. ledna 2015 a dohoda o vstupu Kyrgyzstánu nabude platnosti teprve 9. května 2015. Podstatou Euroasijské unie je nejen celní unie, která již funguje mezi zúčastněnými zeměmi od roku 2010, ale i koordinace finančního systému a regulace hospodářské politiky v průmyslu, zemědělství a dopravě. Zavedení jednotné měny a vytvoření jednotného energického trhu zatím pakt nepředpokládá (Russian MFA, 2014).

Orgány svazu byly zřízeny na základě dohod z 18. listopadu 2011 jako regulační orgány Euroasijského ekonomického prostoru a Celního svazu. Nejvyšším orgánem je Nejvyšší euroasijská ekonomická rada, kterou tvoří prezidenti členských zemí, případně předsedové vlád. Stálým orgánem je Euroasijská ekonomická komise, jejímž předsedou je bývalý ruský ministr financí Viktor Christěnko. Jednotný euroasijský trh s více než 170 miliony obyvatel má podle zakladatelů být po Evropské unii, Spojených státech a Číně dalším centrem světové ekonomiky. Dalšími možnými kandidáty na vstup do Euroasijské unie jsou Tádžikistán a Uzbekistán (Russian MFA, 2015).

Asijsko-pacifické hospodářské společenství (dále jen APEC)

APEC založily země sdružené v ASEAN (Sdružení národů jihovýchodní Asie) s Kanadou, Spojenými státy, Austrálií, Japonskem, Jižní Koreou a Novým Zélandem v australském městě Canberra v roce 1989 za účelem posílení hospodářských a politických vztahů. V současnosti má APEC 21 členů, přičemž členské ekonomiky zahrnují víc než třetinu světové populace, podílí se na 47% světového obchodu a tvoří okolo 60% světového hrubého domácího produktu. O členství se uchází další státy, zejména Indie, Mongolsko, Pákistán, Laos, Bangladéš, Kolumbie, Ekvádor či Guam. Společenství funguje na principu pravidelných setkání

představitelů členských států, summit na nejvyšší úrovni se vždy koná jednou ročně v jedné z členských zemí podle rotačního principu. První takové setkání proběhlo v roce 1993 ve Spojených státech. Rozhodnutí jsou přijímána na základě konsenzu a jsou pro členy nezávazná. Sekretariát APEC sídlí v Singapuru. V roce 1994 na summitu v Bogor v Indonésii přijaly státy APEC „Borgorské cíle“, jimiž se zavázaly k budování zóny volného obchodu a snižování celních bariér u vyspělých členských zemí do roku 2010 a pro rozvojové země do roku 2020. Zatímco vyspělé země kladou největší důraz na snižování tarifů a uvolňování investičních omezení, pro rozvojové země jsou důležitější cíle jako hospodářská spolupráce a usnadnění obchodu (APEC, 2015).

Středoevropská dohoda o volném obchodu (dále jen CEFTA)

CEFTA sdružuje jihovýchodní evropské země, které nejsou členy Evropské unie, ale o členství v EU usilují. Režim volného obchodu zahrnoval všechny průmyslové výrobky a 90% zemědělských výrobků. Pro zbylých 10% zemědělských výrobků mohly členské státy ponechat do roku 2010 určitá opatření pro ochranu domácího trhu, ovšem všechna tato opatření musela být v souladu s pravidly Světové obchodní organizace. Původní CEFTA byla podepsána 21. prosince 1992 v Krakově a zakládajícími členy bylo Polsko, Maďarsko a tehdejší Československo. V roce 1996 přistoupilo do CEFTA Slovinsko, v roce 1997 Rumunsko, o rok později Bulharsko a v roce 2002 Chorvatsko (MZV ČR, 2009).

Jako hlavní cíl si CEFTA stanovila vytvořit pásmo volného obchodu a realizovat tak veškeré výhody, které tento stupeň liberalizace vzájemného obchodu přináší. Dohoda CEFTA představuje smluvní základ pro postupné odstraňování omezení obchodu a to tarifního i netarifního charakteru mezi zúčastněnými zeměmi. Podepsáním této dohody se ve střední Evropě vytváří postupně liberalizovaný trh. Dohoda spočívala v odstranění překážek ve vzájemném obchodu snížením cel a kvót, jež bylo realizováno ve třech stádiích. První stadium, které bylo uskutečněno ihned po podpisu dohody, zahrnovalo odbourání cel u 60% celních položek s nulovými cly. Ve druhé etapě (v období čtyř až pěti let) pak byla snížena cla na tzv. středně citlivé výrobky. Během osmi let, tj. do roku 2001, pak byla v rámci třetí etapy snížena cla i na tzv. citlivé výrobky, např. některé výrobky z oblasti hutnictví, elektrotechniky, textilu apod. (Plchová, 2003).

Zakládající členové spolu se Slovinskem odstoupili od dohody o volném obchodu v okamžiku jejich vstupu do Evropské unie, tedy v roce 2004. O dva roky

později, 19. prosince 2006 v Bukurešti, byla premiéry Albánie, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Moldavska, Srbska a představitelem UNMIKu (Mise OSN v Kosovu) pro teritorium Kosova podepsána modernizovaná Smlouva o volném obchodu v jihovýchodní Evropě, tzv. CEFTA 2006 (MZV ČR, 2009).

Severoamerická dohoda o volném obchodu (dále jen NAFTA)

NAFTA byla podepsána v roce 1992 a vstoupila v platnost v lednu 1994. Dohoda vznikla mezi Kanadou, Mexikem a USA jako reakce severoamerického kontinentu na vytvoření společného trhu v Evropě. Hlavním cílem této dohody bylo vytvořit společný trh v celé Severní Americe a zrušit veškeré celní tarify ve vzájemném obchodu. Navazovala na dohodu o volném obchodu podepsanou v roce 1987 mezi USA a Kanadou (tzv. CUFTA), která měla původně zrušit celní tarify mezi oběma zeměmi v horizontu deseti let (NAFTA, 2012).

Vznikla tak největší zóna volného obchodu na světě, zahrnující státy s více než 360 milióny obyvatel. NAFTA nevznikala hladce a bezproblémově, nýbrž bylo potřeba obrovského politického úsilí k jejímu prosazení. Největší překážkou byla propast mezi hospodářskou úrovní USA a Mexika, z čehož vznikaly vážné obavy na obou stranách americko-mexické hranice. Nakonec se však ukazuje, že přínosy z vytvoření seskupení NAFTA převažují nad náklady tohoto mohutného projektu (Lněnička, 2015).

Mezi hlavní cíle NAFTA patří odstranění překážek obchodu, podpora růstu konkurence, rozšíření investičních příležitostí, zajištění ochrany duševního vlastnictví, nastolení efektivních postupů při realizaci dohody a řešení případných sporů. Jejím hlavním orgánem je Komise pro volný obchod, která dohlíží na implementaci a rozšiřování této dohody. V každé zemi jsou každodenní chod NAFTY odpovědny tzv. koordinátoři. V jednotlivých oblastech její činnosti existuje kolem třiceti pracovních skupin. Jako administrativní orgán byl zřízen sekretariát, který je složen ze tří národních sekcí. Je zřízen i tzv. Arbitrážní panel, složený ze třiceti členů jmenovaných Komisí pro volný obchod. Vzhledem ke značnému vzrůstu regionálního obchodu a zahraničních investic lze říci, že dohoda úspěšně fungovala (NAFTA, 2012).

Sdružení národů jihovýchodní Asie (dále jen ASEAN)

Sdružení ASEAN vzniklo v roce 1967 podpisem deklarace v Bangkoku mezi Filipínami, Indonésií, Malajsií, Singapurem a Thajskem. Později k němu přistoupily

Brunej, Vietnam, Laos, Myanmar a Kambodža. Cílem sdružení byla původně vzájemná hospodářská, sociální, kulturní a další spolupráce členských zemí, od počátku existence má však organizace i výrazně politický charakter. Průlomem v hospodářské spolupráci byl summit na Bali v říjnu 2003, kdy se členské země dohodly na další transformaci ASEANu na hospodářské společenství. Plán označovaný jako „dohoda z Bali II“ předpokládá vytvoření jednotného trhu odstraněním cel a mimocelních bariér obchodu nejpozději do roku 2020. Je to v souvislosti a v návaznosti na Akční plán ASEANu, který byl přijatý v roce 1998 v Hanoji (ASEAN, 2014).

ASEAN je po USA a Číně třetím největším obchodním partnerem Evropské unie a EU je pro ASEAN dokonce druhým největším obchodním partnerem po Číně. Vztahy mezi EU a sdružením ASEAN již nejsou založeny pouze na ekonomické úrovni či rozvojové pomoci jako tomu bylo v minulosti, ale stále více se zabývají politickými a bezpečnostními tématy. Nejproblematictější bodem ve vzájemných vztazích je Myanmar. Zdejší politická situace, autoritářský režim a nedodržování lidských práv způsobily v minulosti ochladnutí vzájemné spolupráce. Evropská unie se proto snaží podporovat pokroky vedoucí k demokratizaci tamějšího režimu. Podporuje myanmarskou vládu v jejích reformách sledujících sociální i ekonomický rozvoj země respektující lidská práva. Celkově se ale vzájemné vztahy EU – ASEAN dají považovat za přátelské, perspektivní a neustále se prohlubující (Spáčilová, 2005-15).

3.6 Komoditní vertikála mléka na Novém Zélandu

3.6.1 Základní charakteristiky zkoumané komodity

Mlékem se rozumí tekutina vylučovaná mléčnou žlázou hospodářských zvířat, získaná dojením. Jedná se o první a nepostradatelný zdroj výživy pro novorozence. Je jednou z nejlépe vyvážených potravin a vysoce hodnotnou složkou výživy celého obyvatelstva. Mléko je nejlepším zdrojem vápníku a jsou v něm obsaženy také všechny životně důležité vitamíny (A, D, E, K, B, H). Dalším pozitivním faktem je například dobrá stravitelnost a přítomnost kyseliny orotové, která snižuje hladinu cholesterolu (Peterová, 2010; Samková, 2012).

Celková produkce mléka a jeho složení je závislé na množství a kvalitě látek dodávaných s krví do mléčné žlázy na straně jedné a na intenzitě produkce mléka na straně druhé. Během první fáze laktace, tj. během prvních 30-60 dnů, se obsah

všech složek mléka (s výjimkou laktózy) nepravidelně snižuje, zatímco v průběhu následující fáze se pomalu a nepravidelně zvyšuje. Obsah laktózy je relativně stabilní a neměnný po celou dobu laktace.

Ve světě se výrazně profilují dva systémy výroby mléka. První, který je uplatňován na převážné části jižní polokoule, je založen na pastevní, extenzivní výrobě s užitkovostí 3 až 5 tisíc litrů na krávu. Druhý – intenzivní – s užitkovostí mezi 6 až 10 tisíci litrů na krávu je praktikován v Evropě a Severní Americe. Směřuje ke zvýšení nejen užitkovosti, ale i počtu krav ve stádě a tím soustavně klesá počet chovatelů (Máchal, 2014).

Po celém světě žijí tyto následující živočišné druhy produkující mléko: skot, koza, ovce, buvol, velbloud, sob, kůň, zebu, jak a lama. Ve střední Evropě je nejoblíbenější a nejvíce konzumováno mléko kravské, následováno mlékem ovčím a kozím.

Mléko a mléčné výrobky se člení na tyto skupiny:

- konzumní mléka,
- konzumní smetany,
- kysané mléčné výrobky,
- zahuštěné mléčné výrobky,
- sušená mléka a smetany,
- sýry, včetně sýrových výrobků,
- másla,
- mléčné bílkovinné výrobky.

Tab. 2 Porovnání obsahů hlavních složek mateřského, kravského a kozího mléka (v % hmotn.)

Složky	Mateřské mléko	Kravské mléko	Kozí mléko
Voda	87,5	87,5	85,2
Sušina	12,5	12,5	14,8
Tuk	4	3,8	5,6
Bílkoviny	0,9	3,3	3,8
kasein	0,3	2,7	3,1
syrovátkové	0,6	0,6	0,7
Laktóza	7	4,7	4,8
Minerální látky	0,2	0,7	0,7

Zdroj: vlastní zpracování dle Samkové, 2012

3.6.2 Historie chovu a mlékárenství

První dojnice, které byly přivezeny na Nový Zéland, byly tzv. shorthorn (krátkorohý skot). První shorthorn dobytek byl přivezen anglickým misionářem Samuelem Marsdenem v roce 1814. Krávy pocházely z korunních stád Nového Jižního Walesu a byly darem od guvernéra Lachlana Macquarie. Plemena shorthorn byla užitečná tažná zvířata, která dávala dobré mléko a také vynikající maso (Stringleman, 2012).

Shorthornská stáda se stala pevnou součástí zemědělské produkce na začátku roku 1840 a po dlouhou dobu zůstali nejpopulárnějším dobytkem na Novém Zélandu. Farmáři chovali krávy především kvůli mléku, máslu a dalším mléčným výrobkům a pásli je na domácích pastvinách. Zpočátku byla stáda malého počtu, ale v blízkosti měst, kde se jejich mléko, máslo a sýr mohl snadno prodat, se jejich počet zvyšoval. Dojnice byly ve všech osadách a každá rodina měla pro své potřeby obvykle jednu nebo dvě krávy. V mlékárenském průmyslu převládal shorthorn až do roku 1920, kdy byl nahrazen plemenem jersey. Z původních 56 % všech dojnic na Novém Zélandu v roce 1921, klesl tento počet na pouhých 3% v roce 1963 (Lachová, 2012).

První mlékárny ke zpracování mléka se na Novém Zélandu otevřely již v polovině roku 1880, konkrétně v Taranaki a Waikato. Farmáři své mléko odváželi do místní mlékárny v kanystrech na koňských spřeženích. Ovšem mnoho farmářů nebylo přesvědčeno o výhodách posílání svého mléka do mlékáren, i když bylo všeobecně známo, že pro výrobu sýrů je to lepší. Ve více izolovaných krajích bylo vyráběno máslo na farmách ještě dlouho poté, co jinde byly založeny mlékárny. Toto máslo bylo často převáženo do malých balících stanic, kde se mísilo pro místní trhy. V roce 1880 byly nejúspěšnější mlékárny ty, které vyráběly máslo i sýry a mohly se přizpůsobit měnící se nabídce a poptávce. V roce 1884 bylo postaveno na dvacet mlékáren, které zpočátku používaly tradiční metody z farem a jen pomalu začínaly používat větší vybavení na parní pohon. Brzy byly další mlékárny stavěny hlavně díky úsilí individuálních a firemních podnikatelů. Ti hráli důležitou roli ve vývoji mlékárenství a ukázali, jak mohou být technologie pro farmáře užitečné (Stringleman, 2012).

Stáda dojnic na Novém Zélandu jsou tvořena z holštýnsko-fríského plemena (47%, i když klesající), jerseyského plemena (15%), ayrshirského plemena (2%) a několika méně významných plemen jako jsou guernseyské, švýcarské hnědé a holandské červenostrakaté.

Jak již bylo uvedeno výše, většina dojnic přivezených na Nový Zéland v průkopnických letech byla **anglické krátkorohé plemeno** (tzv. **shorthorn**), které se chovalo také pro maso a mohlo být použito také k tažení povozů a dřeva. Řada jiných plemen ale převzala oblíbenost a význam hlavních producentů mléka, a proto je nyní tohoto plemene na Novém Zélandu poměrně málo.

Dalším plemenem je **holštýnsko-fríské**. Tyto černobílé krávy mají původ ve Frísku, severní provincii Holandska. Toto plemeno patří mezi nejčastější mléčný skot na světě. Poprvé bylo dovozeno na Nový Zéland na jižní ostrov v roce 1844 a na severní ostrov o čtyři roky později. Větší množství tohoto plemene přišlo v letech 1902 – 1903 z USA. Holštýnsko-fríská plemena jsou velké krávy a jejich mléko má vysokou koncentraci bílkovin a laktózy. Na Novém Zélandu, kde se krmí pouze trávou na pastvinách, produkují více než 4 tisíce litrů mléka (od jara do podzimu). V USA mohou produkovat ve stejném období až 10 tisíc litrů, díky vysokoenergetickým doplňkům.

Jerseyský skot byl poprvé dovezen na Nový Zéland v roce 1862. V průběhu rozšiřování mlékárenského průmyslu od roku 1880, byla jerseyjská plemena považována za dobrou alternativu za holštýnsko-fríské plemeno, jelikož mají v mléce více mléčného tuku a také byla menší a snadnější k manipulaci. Jsou i o něco výkonnější a užitečnější v porovnání s holštýnsko-fríským skotem. Jerseyjské plemeno bylo velmi oblíbené v Taranaki, kde převládaly menší zemědělské podniky. Nový Zéland má největší populaci jerseyjského skotu na světě (asi 600 tisíc).

Mnoho novozélandských chovatelů mléčného skotu chtělo střední, úrodné, snadno se telící dobytek, který nebude trpět na problémy nohou a chodidel. Na konci 20. století byl holštýnsko-fríský skot chován spolu s jerseyjským za účelem zplození krávy, která má tmavohnědou srst s bílými nebo černými akcenty. Tito kříženci mají vyšší podíl produkce tuhých látek v mléce a vyšší míru početí a porodů. V roce 2006 bylo na Novém Zélandu 1,2 milionu takovýchto krav (tj. asi 30% ze všech stád dojnic) a jejich počet se neustále zvyšuje.

Ayrshirské červeno-bílé plemeno vzniklo ve Skotsku a přišlo na Nový Zéland v roce 1848 s prvními osadníky Otaga. Nyní se ayrshirské plemeno nebo jeho kříženci počítají asi na 100 tisíc. Toto plemeno je zastoupeno ve středně intenzivním chovu, spolehlivě se telí, má pevné zdraví, dobré pasoucí schopnosti, silné nohy a dobře tvarované vemeno (Stringleman, 2012).

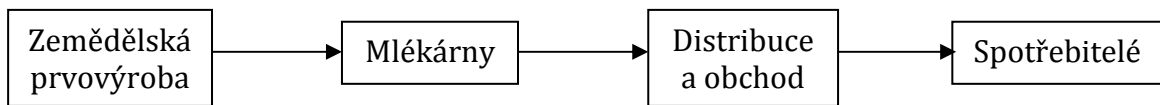
3.6.3 Systém výroby mléka

Růst konkurence na světových trzích s mlékem a mléčnými výrobky má ve většině vyspělých států za následek zvyšování dojivosti a prodeje mléka na krávu. Ve státech s vysokým podílem trvalých travních porostů a pastvou dojnic jsou možnosti růstu užitkovosti nižší než při chovu krav převážně „na orné půdě“. Proto se místo výrazně intenzivního uplatňuje v některých státech a regionech méně intenzivní až extenzivní způsob výroby mléka. Snaha o extenzifikaci výroby mléka ve státech s vysokým podílem trvale travních porostů zahrnuje mimo jiné i využívání nebo ověřování dojení krav jednou denně. Jako důvody zavedení tohoto postupu se uvádějí snížení spotřeby pracovního času, zlepšení organizace práce, využívání pastvy, úspora jaderných krmiv, zlepšení kondice krav, přechodné snížení prodeje mléka aj. (Křepelka, 2013).

Extenzivní způsob chovu a výroby mléka je uplatňován také na Novém Zélandu. Extenzivní pastevní systém je takový, kdy krávy tráví většinu roku venku a zimu za všech povětrnostních podmínek. V rámci tohoto systému krávy obvykle produkují mezi 4 – 6 tisíci kg mléka. Tento styl chovu a výroby mléka je běžný na jižní polokouli a kromě Nového Zélandu převládá také v Irsku částech Jižní Ameriky. Extenzivní systém je obecně vhodný pro oblasti, kde jsou přiměřené srážky i teplota půdy k zajištění dlouhotrvajícího růstu trávy a také je vhodný pro méně užitkové krávy. Během zimních měsíců, kdy tráva přestane růst, jsou krávy krmeny doplňkovými krmivy. V zemích, kde praktikují tento systém, mají stáda tendenci bránit se na jaře otelení a kvůli tomu bývá během zimního období nižší produkce mléka (The Dairy Site, 2010).

3.6.4 Komoditní vertikála mléka

Na obrázku č. 3 je znázorněn základní tok mléka ve vertikále. Počáteční fázi představují **zemědělství výrobci**, tedy chovatelé dojného skotu, produkující syrové mléko určené k dalšímu zpracování. Chovatelé mohou prodávat toto syrové mléko přímo zpracovatelům, nebo ho zpracovávají sami a prodávají přímo spotřebitelům. Dalším článkem jsou tedy zpracovatelské podniky neboli **mlékárny**, které syrové mléko zpracovávají a přetváří jej do dalších mléčných výrobků nebo ho dodávají **obchodním sítím** jako mléko určené ke konzumaci. V těchto obchodech dochází k prodeji mléka a mléčných výrobků, které se prostřednictvím prodeje dostávají ke konečnému **spotřebiteli**.

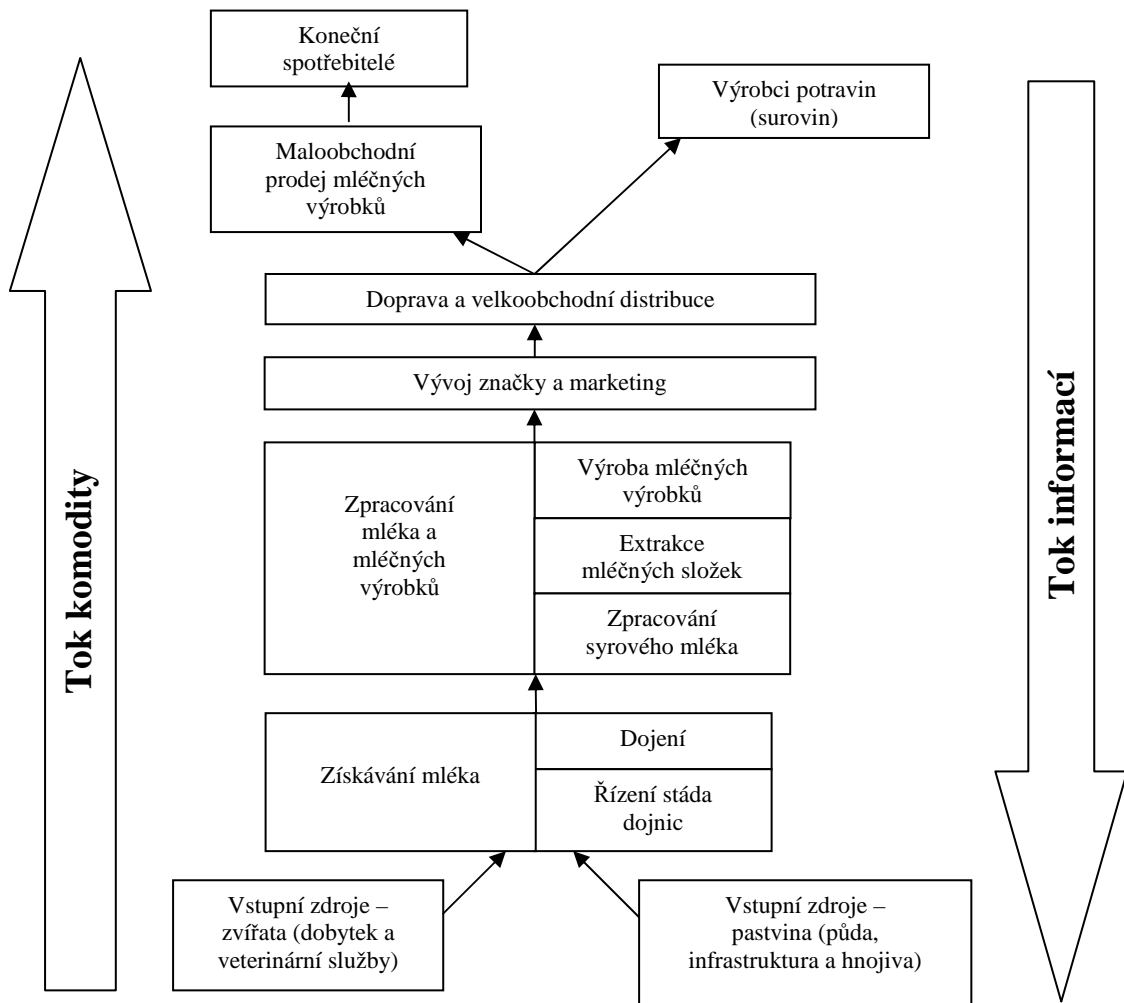
Obr. 3 Tok komoditní vertikály mléka

Zdroj: vlastní zpracování

Producenti mléka se mohou sdružovat do skupin či organizací, aby zvýšili ziskovost a efektivnost. Organizace jsou zásadní, protože umožňují producentům mléka plně těžit z výroby mléka a mohou přispět ke snížení chudoby prostřednictvím podpory a ekonomického zplnomocnění. Organizace výrobců jsou klíčem k úspěchu mlékárenství v malém měřítku, protože umožňují řadu výhod, jako je zlepšení přístupu na městský trh, sdílení výrobních rizik a zdrojů a zlepšení komunikace a sdílení znalostí.

Mlékárenské řetězce spojují subjekty a činnosti zapojené v dodávání mléka a mléčných výrobků ke konečnému spotřebiteli. S každou činností produkt získává na hodnotě. Vertikála může zahrnovat výrobu, přepravu, zpracování, balení a skladování. Tyto aktivity vyžadují vstupy jako je financování a suroviny, které jsou využívány k přidávání hodnoty a pro přepravu mléčných výrobků ke spotřebitelům. Každý subjekt řetězce by měl dát výrobku maximální přidanou hodnotu za minimální možnou cenu (FAO, 2015).

Na obrázku č. 4 je zachycen tok komodity v mléčné vertikále na Novém Zélandu. Mléčné výrobky mají poněkud složitější dodavatelský řetězec, který zahrnuje několik fází procesu v přetváření syrového mléka na konečné výrobky pro spotřebitele po celém světě.

Obr. 4 Komoditní vertikála mléka na Novém Zélandu
 Zdroj: CGGE, Global Economy case study (2015)

4 Vlastní práce

4.1 Světová produkční centra

Na obrázku č. 5 jsou barevně vyznačeny největší producentské země světa podle množství vyprodukovaného mléka. Nejvýznamnějšími produkčními oblastmi jsou Spojené státy, Evropská unie, Indie, Brazílie, Čína, Rusko, Austrálie a Nový Zéland.

Obr. 5 Mapa světové produkce mléka
Zdroj: FAO, 2013

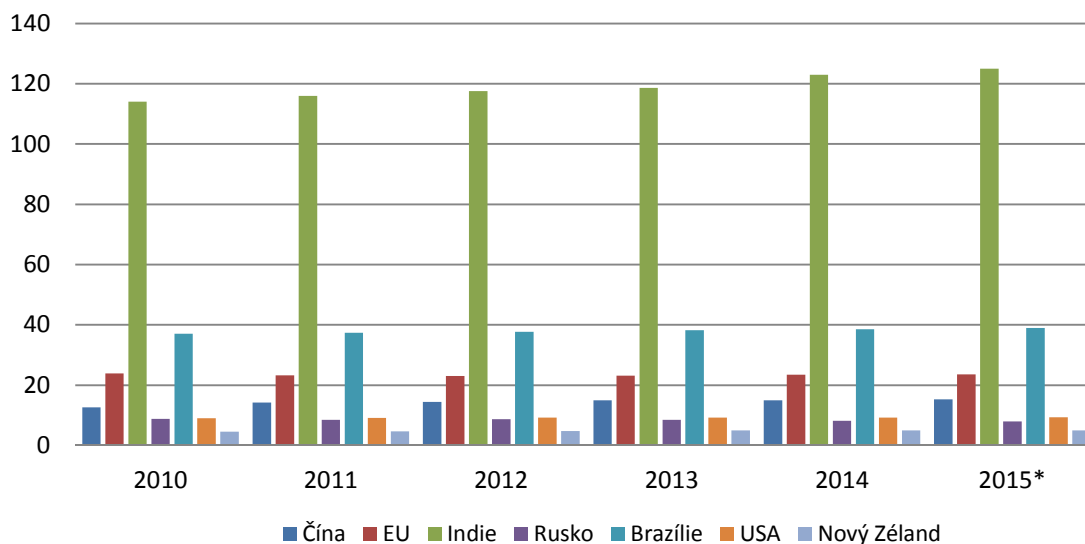
V rámci světadílů je největším producentem mléka Asie s 36,2 % podílem, která vyprodukovala v roce 2013 více než 270 milionů tun mléka. Za ní následuje Evropa s 28,9 % podílem (216 milionů tun), dále Amerika s 24,9 % podílem (185 milionů tun), Afrika s 6,1 % (45 milionů tun) a Oceánie s 3,8 % (28 milionů tun).

Množství vyprodukovaného mléka v každé zemi závisí na počtu užitkového skotu, který jednotlivé státy chovají. Struktura produkovaného mléka ve světě je tvořena 84 % mléka kravského, 12 % mléka buvolího, 2 % kozího a 1,5 % mléka ovčího. Jak popisuje graf č. 1, největší počet krav s tržní produkcí mléka je chováno v Indii a neustále se zvyšuje. Na rok 2015 je předpokládán vzrůst až na 125 milionů dojníc. Na druhém místě je Brazílie, jejíž vývoj počtu krav zaznamenal

za posledních pět let pouze minimální zvýšení a v roce 2015 je odhadován jejich počet na téměř 39 milionů.

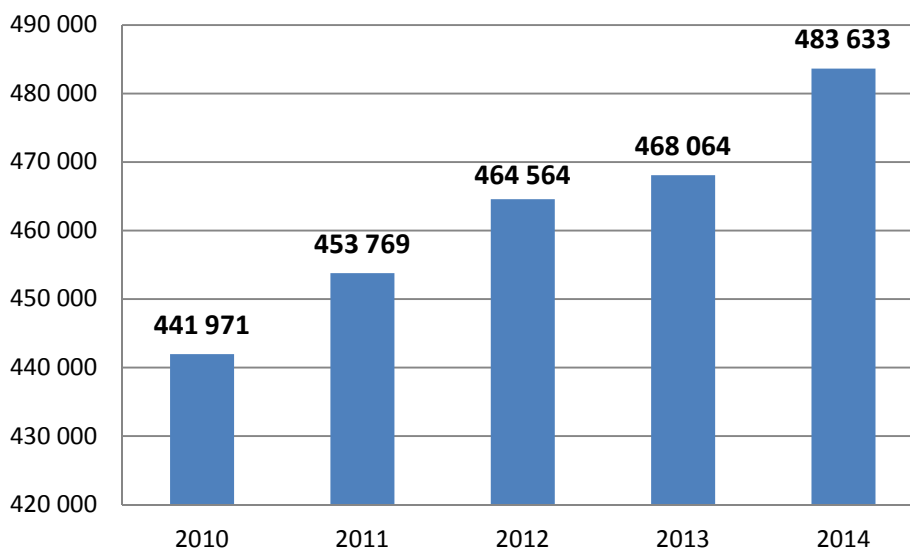
Graf 1 Vývoj počtu krav s tržní produkcí mléka ve vybraných zemích v letech 2010 - 2015 (v milionech ks)

Zdroj: vlastní zpracování podle USDA, 2015

Jak vyplývá i z obrázku č. 5, Indie je považována také za stát s největší světovou produkcí mléka, konkrétně přes 135 milionů tun v roce 2013. Zřejmým důvodem je, že má přes 1,2 miliardy obyvatel a je tedy druhou největší zemí světa, pro jejíž obyvatele hraje mléko důležitou roli ve stravování. Druhým největším producentem mléka na světě jsou Spojené státy, které v roce 2013 vyprodukovaly více než 91 milionů tun. Třetí největší producentkou zemí je Čína, která v témže roce dosáhla více než 40 milionů tun produkce mléka. Jako čtvrtý stát s produkcí přes 34 milionů tun se umístila Brazílie. V Evropské unii je největším producentem Německo (31,2 milionů tun), těsně za ním Francie (24,5 milionů tun) a na třetím místě je Spojené království (13,9 milionů tun).

V grafu č. 2 je uvedeno množství celosvětově vyprodukovaného kravského mléka, které v roce 2014 dosahovalo přes 483 milionů metrických tun. Z tohoto grafu lze vyčíst postupně zvyšující produkci kravského mléka, která zaznamenala největší nárůst v letech 2013/2014, a to o více než 15 milionů tun.

Graf 2 Světová produkce kravského mléka v letech 2010 - 2014 (v tisíci tunách)

Zdroj: vlastní zpracování dle USDA, 2014

Z výše uvedených údajů je tedy jasné, že globální produkce mléka je v neustálém růstu, a to téměř v každém regionu světa. Poptávka po mléčných výrobcích je hnána jak růstem obyvatelstva, tak i růstem spotřeby na hlavu. Vyšší ceny výrobců a příznivější podmínky výroby měly v roce 2014 za následek rychlejší růst produkce v hlavních vývozních zemích.

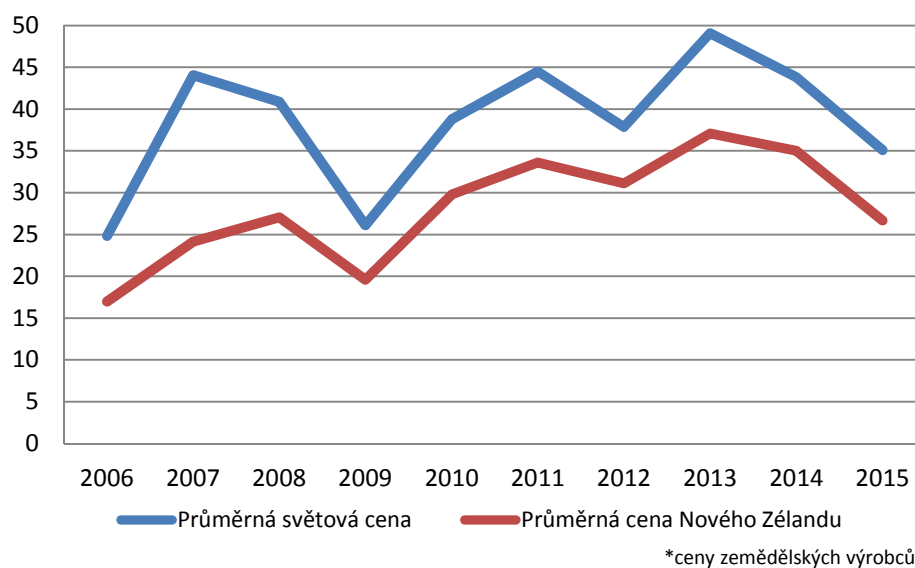
Tento růst a v některých zemích i pokles produkce za první polovinu roku 2014 je zobrazen v příloze č. 1. Dle tabulky byl nejvýznamnější pokles produkce mléka zaznamenán v Japonsku o 3,2 % a v Chile o 2,5 %. Také v Kanadě byl zpozorován pokles o 1,8 %. Naopak největší nárůst v produkci mléka měl Nový Zéland s hodnotou více než 16 %. Do budoucna se ve většině zemí světa i nadále očekává stabilní, případně rostoucí trend produkce mléka.

Jak ukazuje graf č. 3, průměrná světová cena mléka je obecně vyšší než průměrná cena mléka na Novém Zélandu, ale také lze zpozorovat, že pouze s malými rozdíly kopírují novozélandské ceny trend cen světových. Nejvíce odlišné ceny byly zaznamenány v roce 2007, kdy tato odchylka činila téměř 20 USD.

Naopak nejvíce se k sobě tyto ceny přiblížily v roce 2009 s rozdílem 6,5 USD. V témže roce byl také zjištěn největší propad jak světových, tak novozélandských cen. Tento pokles cen započal již v roce 2008 a pokračoval i v první polovině roku 2009. Příčinou tohoto poklesu cen byla celosvětová ekonomická krize a pokles poptávky na trzích.

Od druhé poloviny roku 2009 začaly obě ceny opět postupně narůstat a tento trend pokračoval až do roku 2011. V tomto roce došlo tentokrát k menšímu poklesu cen a výraznější propad se týkal spíše cen světových. Od roku 2012 nabíraly ceny znovu vyšších hodnot, ovšem v důsledku dočasného převýšení nabídky nad poptávkou, nastal po roce pokles komoditních cen mléka, který pokračuje i v současnosti a je předpokládán i v následujících měsících.

Graf 3 Vývoj průměrné ceny mléka za období let 2006 - 2015 (v USD/100 kg)

Zdroj: vlastní zpracování dle IFCN, 2015

4.2 Spotřeba mléka ve světě

Poptávka po mléce a mléčných produktech v posledních letech stoupala rychleji než kdy dříve, což také způsobilo růst cen těchto produktů. Příčinou tohoto vývoje je především rostoucí světová populace a v souvislosti s ekonomickým růstem změna preferencí spotřebitelů, kteří volí více kvalitní potraviny s vyšším stupněm zpracování. Růst životní úrovně v zemích s početným obyvatelstvem (Čína, Brazílie, Rusko, Indie a jihovýchodní asijské země) hraje důležitou roli ve zvyšování této spotřeby. Částečně k ní přispívá také zavádění programů školního mléka v některých zemích.

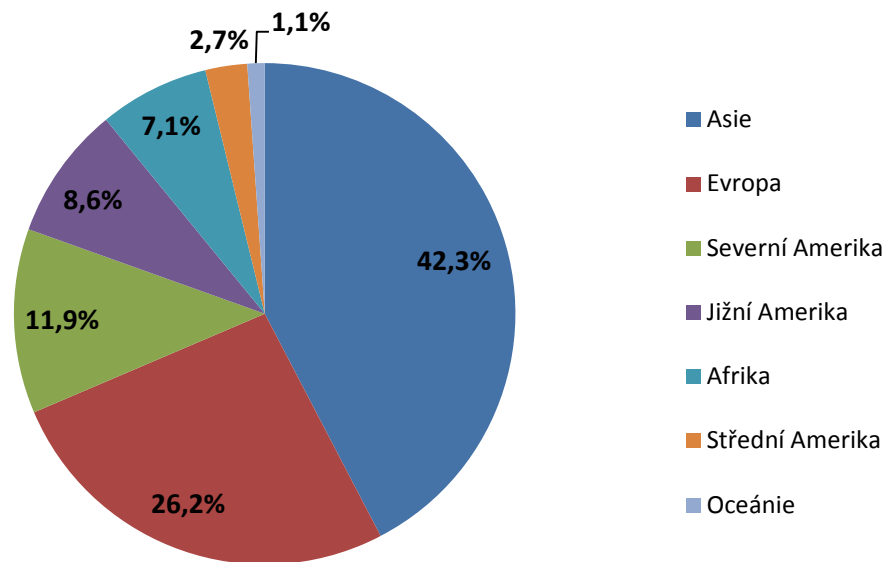
V uplynulých letech rostla poptávka po mléku a mléčných výrobcích rychleji než nabídka, přičemž současná úroveň spotřeby přesahuje množství vyráběného mléka. Vyšší spotřeba byla doposud zajištěna kvůli značným přebytkům mléka,

zásobám másla a sušeného mléka, které byly vyrobeny v minulých letech zejména v USA, Evropské unii a Oceánii. Tyto zásoby se však postupně snižovaly a nesoulad mezi nabídkou a poptávkou se prohloubil natolik, že došlo k neobvykle prudkému zvýšení cen mléčných výrobků na světových trzích i v některých státech Evropské unie.

V roce 2013 vzrostla celková světová spotřeba mléka o 1,3 % na 782 milionů tun. Nejméně rozvinuté země spotřebovávají v průměru méně než 50 kg na osobu za rok, ve srovnání se 100 kg na osobu v zemích rozvojových, zatímco rozvinuté regiony Severní Ameriky a Evropy konzumují přes 200 kg na osobu (v mléčném ekvivalentu). Od roku 2005 do roku 2013 stoupla světová spotřeba na osobu o 8,2 kg, konkrétně z 101,4 na 109,6 kg na osobu.

Hlavní podíl na celkové spotřebě mléka má Asie, EU a Severní Amerika. Na následujícím grafu č. 4 vidíme celkovou spotřebu mléka v roce 2012, rozdělenou podle jednotlivých regionů světa. Jak již bylo řečeno, mezi největší spotřebitelské regiony patří Asie s více než 42 % podílem, kterou následuje Evropa s více než 26 % a třetí spotřebitelskou oblastí je Severní Amerika s necelými 12 %.

Graf 4 Světová spotřeba mléka v roce 2012

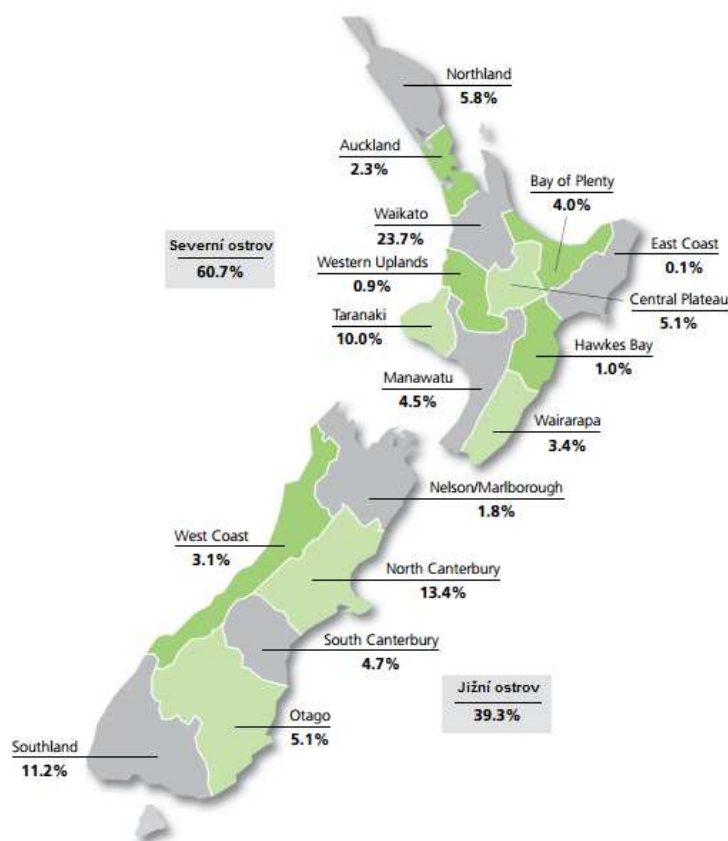

Zdroj: vlastní zpracování dle *The World Dairy Situation, 2014*

4.3 Produkce mléka na Novém Zélandu

Jak již bylo zmíněno, Nový Zéland hraje důležitou v produkci mléka na světě. Jeho mlékárenský průmysl vrostl především v průběhu posledních tří desetiletí a v současnosti se řadí na osmé místo v žebříčku největších světových producentů mléka. Mezi dominantní mlékárenské společnosti patří Fonterra, Tatura a Westland a k novějším společnostem řadíme Open Country Cheese. Mimo společnosti zpracující mléko jsou na Novém Zélandu také stovky odborných mlékárenských společností, které vyvážejí specializované produkty.

Na Novém Zélandu je umístěno 81 % farem na Severním ostrově a z toho jedna třetina se nachází v regionu Waikato. Druhou nejvíce obydlenou oblastí je Taranaki. Zbylých 19 % farem je situováno na Jižním ostrově, konkrétně v Otagu a Southlandu, kde jsou soustředěny především ovčí farmy vyrábějící ovčí mléko, sýr feta a využívají zde biotechnologie.

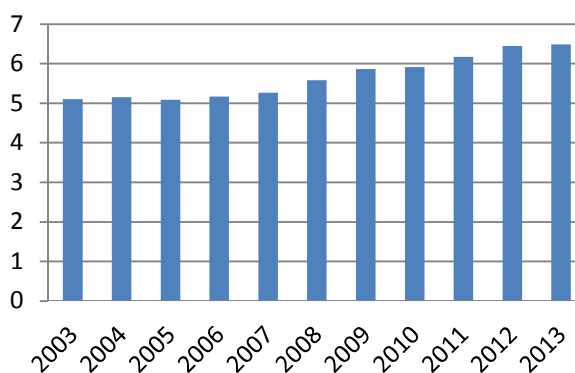

Obr. 6 Rozmístění dojnic v jednotlivých regionech
Zdroj: New Zealand Dairy Statistics 2013-14, 2014

Obrázek č. 6 dokumentuje počty dojnic rozmístěných v jednotlivých regionech Nového Zélandu. Nejvíce dojnic (60,7 %) se pochopitelně nachází na Severním ostrově, kde je také nejvíce farem. V regionu Waikato, který je na prvním místě, je rozmístěno 23,7 % dojnic. Druhým regionem s 10 % je Taranaki a třetím Northland s 5,8 %. Jižní ostrov má největší počet dojnic v regionech North Canterbury (13,4 %), Southland (11,2 %) a Otago (5,1 %). V příloze jsou uvedeny počty krav, chovaných v jednotlivých regionech Nového Zélandu (viz příloha č. 2).

Od roku 2003 se počet krav na Novém Zélandu zvýšil o téměř 1,39 milionu. Jak lze vidět v grafu č. 5, výraznější růst je zaznamenáván od roku 2007. V roce 2013 se počet krav na Novém Zélandu pohyboval kolem 6,4 milionu, z toho 4,8 milionu byly krávy s tržní produkcí mléka.

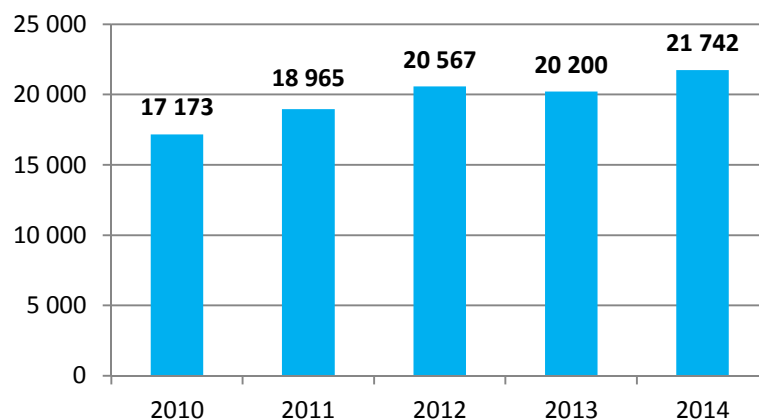
Graf 5 Vývoj počtu krav na Novém Zélandu v letech 2003 - 2013 (v mil. ks)

Zdroj: vlastní zpracování dle New Zealand Statistics, 2015

Nový Zéland je osmým největším světovým producentem, přestože jeho množství vyprodukovaného mléka tvoří pouze 3 % z celkového množství na světě. S výjimkou roku 2013, objem produkce mléka v posledních čtyřech letech postupně narůstá. V roce 2014 představovalo množství vyprodukovaného mléka více než 21 milionů tun. V příštích několika letech se očekává rapidní zvýšení produkce s 2,3 % meziročním tempem růstu. Vývoj objemu vyprodukovaného mléka na Novém Zélandu během posledních čtyř let je zobrazen v grafu č. 6.

Graf 6 Množství vyprodukovaného mléka na Novém Zélandu v letech 2010 - 2014 (v tisíci tunách)

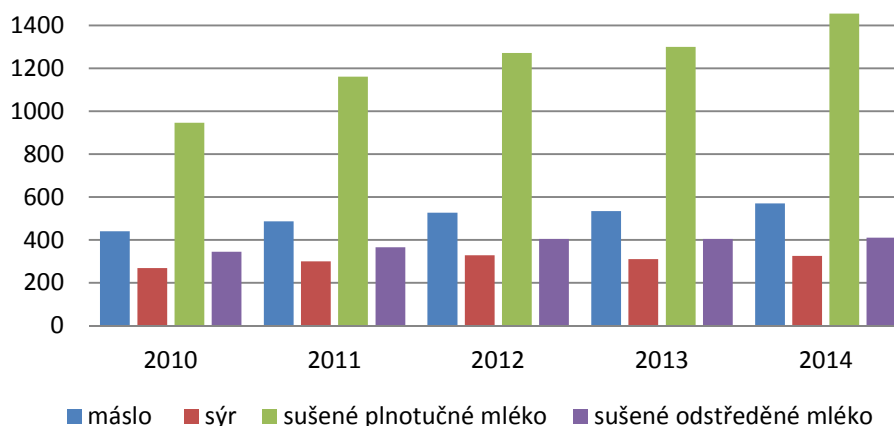

Zdroj: vlastní zpracování dle USDA, 2014

Mlékárenský průmysl na Novém Zélandu se také specializuje na výrobu mléčných výrobků s vyšší přidanou hodnotou, jedná se především o máslo, sýry a sušené mléko. Vývoj objemu těchto výrobků v letech 2010 až 2014 je znázorněn v grafu č. 7. Nejvíce je vyráběno sušené plnotučné mléko, v jehož produkci je Nový Zéland třetím největším světovým výrobcem. Množství vyráběného plnotučného sušeného mléka zaznamenalo výraznější nárůst v letech 2010/2011, kdy se jeho produkce zvýšila o 22,7 %. V následujících letech pokračovala zvýšená produkce s mírnějšími procentuálními přírůstky a v roce 2014 činil objem sušeného mléka více než 1,4 milionu tun.

Druhým nejvíce vyráběným mléčným produktem je máslo, které taktéž zaznamenává v posledních čtyřech letech postupné zvyšování produkce. Třetím výrobkem je sušené odstředěné mléko, u kterého nedochází k závažným změnám produkce a v některých letech jeho výroba i stagnuje. Nejméně vyráběnými produkty jsou sýry, jejichž produkce od roku 2010 do roku 2012 stoupala, ovšem v roce 2013 jeho výroba mírně poklesla. V roce 2014 byl však zjištěn opětovný nárůst produkce sýrů.

Graf 7 *Produkce výrobků s vyšší přidanou hodnotou na Novém Zélandu v letech 2010 - 2014 (v tisíci tunách)*

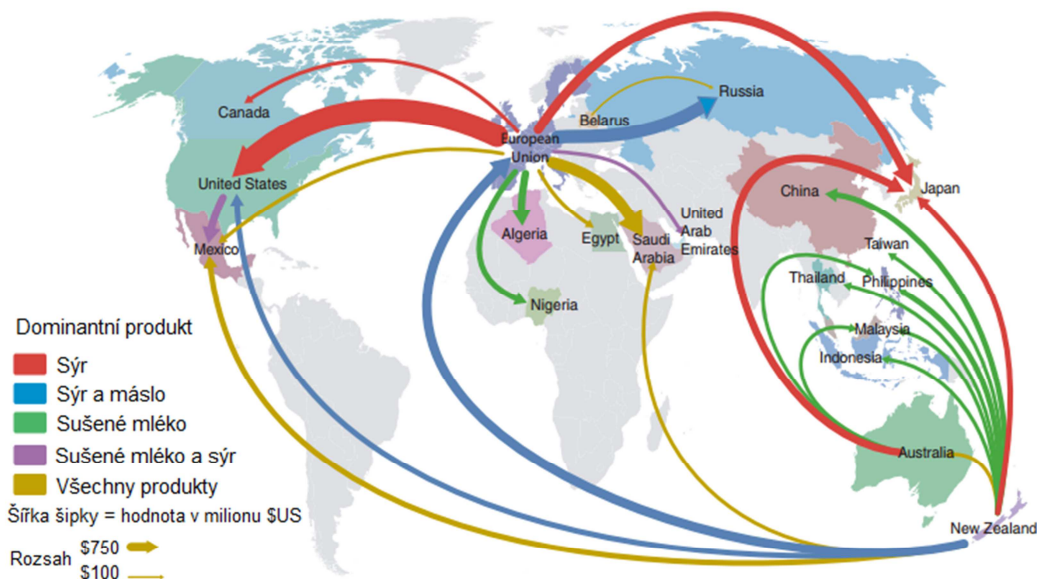
Zdroj: vlastní zpracování dle USDA, 2014

4.4 Novozélandský zahraniční obchod s mléčnými produkty

Největší hráči v mezinárodním obchodu s mléčnými produkty nemusí být nutně jejich největšími producenty. Takovým příkladem je Nový Zéland, který je jednou z nejmenších produkujících zemí, ale zároveň je největším světovým vývozcem mléčných výrobků, které představují přibližně třetinu mezinárodního obchodu s mlékem každý rok. Jeho vyvážené mléčné výrobky představují 95 % z vyprodukovaného mléka od novozélandských farmářů a vyváží se do více než 150 různých zemí po celém světě.

Největší množství novozélandských výrobků je vyváženo do Austrálie, Spojených států, Číny, Japonska i Evropské unie. Mezi exportované mléčné výrobky patří kromě másla, sýrů a sušeného mléka také smetana, podmásli, syrovátka a tvaroh. Nový Zéland je hlavním dodavatelem sýrů pro Japonsko. Sýr i s máslem dováží také do Spojených států a Evropské unie. Sušené mléko je dodáváno především na asijské trhy, tedy do Číny, Indonésie, Malajsie, Thajska, Filipín a Taiwanu. Všechny tyto mléčné produkty exportuje Nový Zéland například do Mexika, Saudské Arábie a Austrálie. Na následujícím obrázku č. 7 jsou zakresleny hlavní světové obchodní toky včetně toků Nového Zélandu.

Obr. 7 Hlavní světové obchodní toky s mléčnými produkty

Zdroj: USDA, 2004

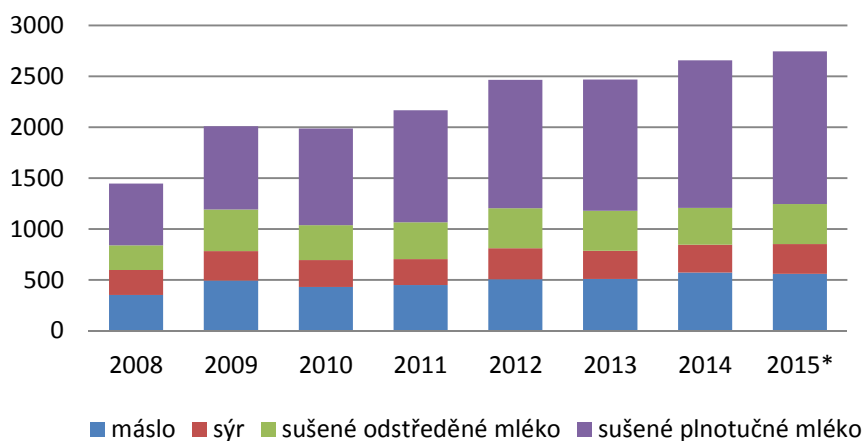
Nejvíce novozélandského exportu, konkrétně 42 %, tvoří sušené plnotučné mléko, jehož vývoz zaznamenal největší nárůst v letech 2008 až 2012, z toho v prvních dvou letech (2008/2009) až o 35 %. V roce 2013 vývoz plnotučného sušeného mléka mírně poklesl, ovšem v dalším roce opět začal růst. Dle předpovědi si svůj rostoucí trend udržuje i nadále a v roce 2015 by měl jeho export dosáhnout hodnoty až 1,5 milionu tun.

Druhým nejvíce vyváženým výrobkem je máslo, v jehož exportu je Nový Zéland dominantním světovým vývozcem a tvoří 45 % z celosvětového obchodu s máslem. Největší nárůst exportu másla nastal v letech 2008/2009, a to o více než 40 %. Rok poté ale jeho vývoz poklesl o více než 12 %. Od roku 2011 export másla začal opět růst a v roce 2014 dosáhl historicky největšího množství vývozu, které činilo 570 tisíc tun. Na rok 2015 je ovšem znovu předvídan mírný pokles o 1,75 % na 560 tisíc tun.

Novozélandský vývoz sušeného odstředěného mléka je celosvětově na třetím místě, za Evropskou unií a USA. Export sušeného odstředěného mléka zaregistroval největší nárůst, stejně jako vývoz másla, v letech 2008/2009 o téměř 69 % na 408 tisíc tun. V dalším roce ale došlo k poklesu o 16 %. V následujících letech s výjimkou roku 2014, exporty sušeného odstředěného mléka postupně rostly a v roce 2015 by se jejich objem měl vyšplhat na 395 tisíc tun.

Nejméně vyvážený základní mléčný výrobek z Nového Zélandu představují sýry. Globálně je ale Nový Zéland po Evropské unii největším exportérem sýru. V roce 2009 exporty sýru narostly o 17 % na 290 tisíc tun. Další významný růst byl zjištěn v roce 2012, kdy se vývoz zvýšil na 360 tisíc tun. Kromě těchto dvou období růstu export sýru ve sledovaném období zaznamenával střídavé poklesy. Na rok 2015 je ale optimisticky předpokládán mírný nárůst o 5,5 %, tedy na 290 tisíc tun. Vývoj exportu všech výše popsaných mléčných výrobků je graficky znázorněn v následujícím grafu č. 8.

Graf 8 Vývoz nejvíce vyvážených mléčných výrobků z Nového Zélandu v letech 2008 - 2015 (v tisíci tunách)

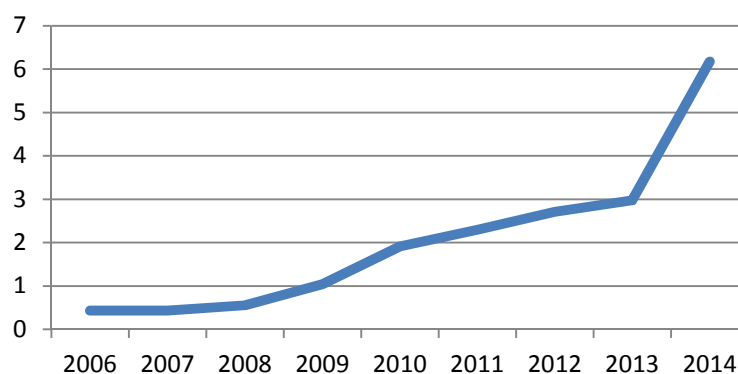
Zdroj: vlastní zpracování dle USDA, 2014

Hlavním největším obchodním partnerem pro Nový Zéland je Čína. Objem vývozu do Číny se během uplynulých dvaceti let výrazně změnil. V roce 1992 byl vývoz velmi malý a činil 12,8 milionu NZD, ovšem v současnosti dosahuje více než 6 miliard NZD. Hlavní období nárůstu exportu následovalo po podepsání dohody o volném obchodu v roce 2008. V roce 2014 dovoz mléčných výrobků do Číny představoval 1 545 191 tun, z nichž 834 166 tun (54 %) bylo exportováno z Nového Zélandu.

Jak již bylo zmíněno, do Číny dováží Nový Zéland především sušené mléko, které je od roku 2001 vyváženo více než ostatní mléčné produkty celkově a během posledních dvaceti let jeho export zečtyřnásobil. Sortiment mléčných výrobků prodávaných v čínských supermarketech je malý, ale postupně roste. Čínské obyvatelstvo zvýšilo v poslední době také poptávku po jogurtových nápojích

a zmrzlině, které mohou být vyrobeny právě z dováženého sušeného mléka. Graf č. 9 popisuje vývoj vyvážených novozélandských mléčných výrobků do Číny za posledních devět let. Na tomto obrázku lze vidět již zmíněný nárůst objemu exportu, který započal od roku 2008. Nejvýraznější přírůstek byl zaznamenán v posledních dvou letech 2013 – 2014, kdy představoval změnu o 107,2 % a na konci roku 2014 vývoz dosahoval téměř 6,2 miliardy NZD.

Graf 9 Vývoj exportu mléčných produktů z Nového Zélandu do Číny v letech 2006 - 2014 (v miliardách NZD)

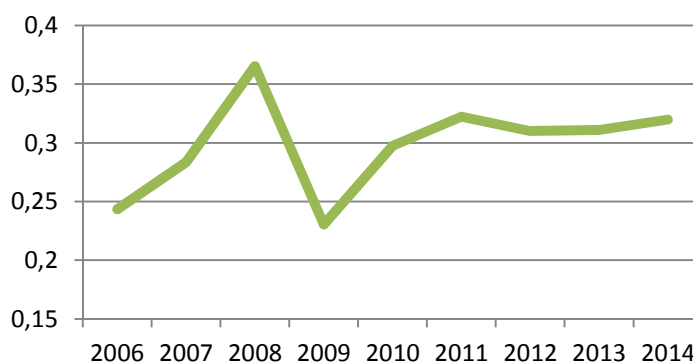
Zdroj: vlastní zpracování dle Statistics New Zealand, 2015

Třetím největším dodavatelem (4,4 miliard NZD) a zároveň třetím největším exportním trhem (4,1 miliardy NZD) Nového Zélandu jsou Spojené státy. Nový Zéland tvoří téměř čtvrtinu veškerého dovozu do Spojených států. Hlavními dováženými produkty jsou sýry a máslo. Od roku 2006 množství importovaných novozélandských mléčných výrobků poměrně kolísá. Například v roce 2007 činil objem vývozu 256,2 milionu NZD, rok poté 313 milionů NZD a v roce 2009 opět klesl na 261 milionů NZD. Tento kolísavý trend v exportu mléčných výrobků do Spojených států nadále přetrvává.

Stejně jako do Spojených států Nový Zéland vyváží máslo a sýry také do Evropské unie a v jejich exportu si udržuje prvenství. V roce 2013 se vývoz másla do EU snížil o více než 12 tisíc tun. V dalším roce ale opět novozélandský export vzrostl a činil více než 35 tisíc tun. V dovozu sýrů je Nový Zéland po Švýcarsku druhým největším exportérem. Množství dovážených sýrů z Nového Zélandu se ale v posledních letech podstatně snižuje. V roce 2012 představovaly exportované sýry přes 17 tisíc tun, ovšem v roce následujícím už jen necelých 12 tisíc tun. V loňském roce 2014 znovu klesl jejich export na necelých 11 tisíc tun.

Další zemí, do které Nový Zéland dodává své mléčné výrobky, je Japonsko. Vývoz se zaměřuje především na syrovátku, koncentrované bílkovinné výrobky a sýry, které se v Japonsku nevyrábí a umožňují tak pokrýt rozdíl mezi jeho produkcí a spotřebou. Globálně je Japonsko po Rusku druhým největším importérem sýrů, jehož množství činí každý rok kolem 200 tisíc tun. Pro Nový Zéland je Japonsko v importu sýrů na prvním místě. V uplynulých devíti letech své prvenství ztratilo pouze v roce 2009 a 2010 v důsledku ekonomické krize. Od roku 2011 se Japonsko na svou přední pozici opět vrátilo a udržuje se na ní i v současnosti, a to i přes mírný pokles dováženého množství sýrů v posledních třech letech. V roce 2014 činilo množství vývozu sýrů z Nového Zélandu do Japonska 0,32 miliardy NZD (viz graf č. 10).

Graf 10 Vývoj exportu sýrů z Nového Zélandu do Japonska v letech 2006 - 2014 (v miliardách NZD)

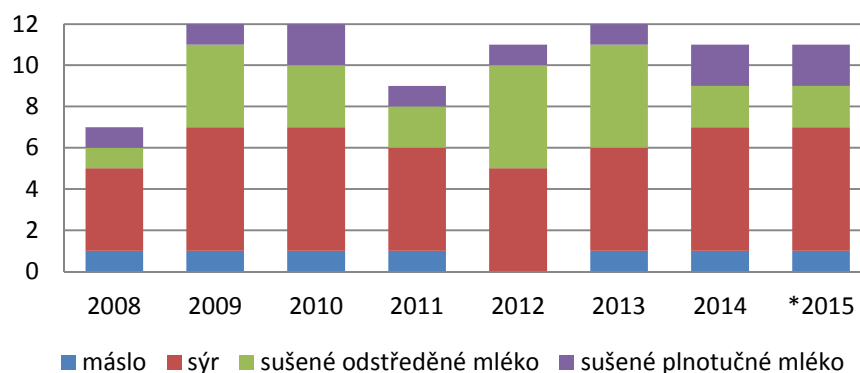
Zdroj: vlastní zpracování dle Statistics New Zealand, 2015

Vzhledem k tomu, že Nový Zéland je největším světovým vývozcem mléčných produktů, lze předpokládat podstatně menší objem mléčných výrobků importovaných. Jak popisuje graf č. 11, nejvíce jsou na Nový Zéland dováženy sýry, které tvoří nejmenší podíl jeho vývozu. Přesto se ale hodnoty importu nedají srovnávat s mnohanásobnými hodnotami exportu. Největší množství sýrů bylo dovezeno v letech 2009, 2010, 2014 a dle předpovědi bude i v letošním roce 2015. V těchto letech činil import sýrů 6 tisíc tun.

Druhým dováženým výrobkem je sušené odstředěné mléko, které dosahovalo největšího objemu (5 tisíc tun) v letech 2012 a 2013. Sušené plnotučné mléko dosáhlo v roce 2010 a 2014 největšího importu s hodnotou 2 tisíce tun. Toto množství se předpokládá i pro rok 2015. Jak již bylo zmíněno, Nový Zéland

dominuje vývozu másla po celém světě, a proto dováží velmi malé množství, které dosahuje nejvýše 1 tisíc tun. V roce 2012 dokonce nebylo dovezeno vůbec žádné máslo.

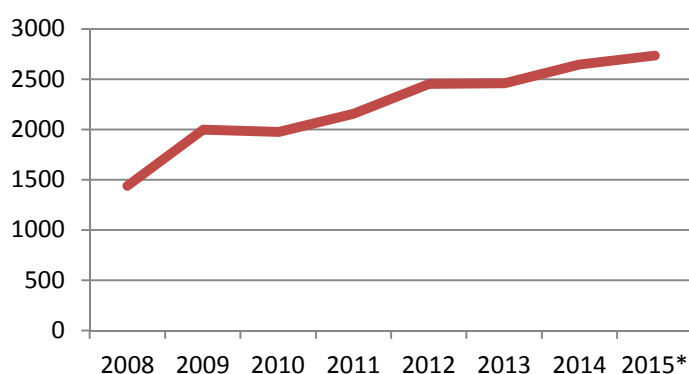
Graf 11 Dovoz mléčných výrobků na Nový Zéland v letech 2008 - 2015 (v tisíci tunách)

Zdroj: vlastní zpracování dle USDA, 2014

Díky mnohanásobně vyššímu množství exportů vůči importům nemůže dojít ke zjištění záporného salda obchodní bilance mléčných produktů. Saldo Nového Zélandu dosáhlo ve všech letech sledovaného období, tedy od roku 2008 do roku 2015, kladné hodnoty. Od roku 2010 dokonce dochází k postupnému růstu na hodnotě a na rok 2015 je předpokládáno aktivní saldo s hodnotou více než 2,7 milionu tun. Křivka salda mléčných výrobků je zobrazena na následujícím grafu č. 12.

Graf 12 Saldo zahraničního obchodu mléčných výrobků (v tisíci tunách)

Zdroj: vlastní zpracování dle USDA, 2014

5 Závěr

Současný světový trh je nejvýrazněji ovlivňován globalizačními procesy, které způsobují mnoho společenských změn. Tyto změny se projevují také v sektoru zemědělství, tzn. i v jednotlivých komoditních vertikálách, včetně komoditní vertikály mléka. Součástí komoditní vertikály mléka je i distribuce a obchod, prostřednictvím kterých jsou dodávány mléčné výrobky ke spotřebiteli. Dostatečný sortiment nabízených produktů závisí také na mezinárodním obchodu a obchodních vztazích v rámci hlavních světových produkčních center. K rozvoji mezinárodního obchodu, včetně kontinuální snahy zlepšovat obchodní vztahy mezi zúčastněnými partnery, přispívá řada mezinárodních organizací. Mezi nejvýznamnější z nich se řadí instituce jako např. OECD, WTO, Světová banka nebo FAO. Složitost obchodních vztahů na mezinárodních trzích není definována pouze pravidly výše zmíněných institucí. Celá řada států mezi sebou uzavřela dohody (s různým stupněm integrace) o spolupráci (zóny volného obchodu). Tyto dohody se dotýkají rovněž pravidel v rámci mezinárodní směny zboží uvnitř takových společenství i vůči třetím zemím. Mezi tyto země patří také přední producenti mléka a mléčných výrobků.

Největší světová produkční centra mléka se nachází v Asii, konkrétně se jedná o Indii, Čínu a Rusko. Mezi další významná světová produkční centra patří Severní a část Jižní Ameriky, především Spojené státy americké a Brazílie. Dále následuje Evropa s významnými producenty – Německem a Francií. Všechny tyto produkční země přispívají ke každoročně se zvyšující produkci mléka a mléčných výrobků ve světě. K těmto velkým produkčním zemím patří v posledních letech také Nový Zéland. Přestože má poměrně malou rozlohu, svou neustále se zvyšující produkcí mléka se řadí na osmé místo největších světových výrobců. S rostoucí produkcí mléka souvisí také zvětšující se počet dojnic. Největší koncentrace dojnic na Novém Zélandu se nachází v rámci Severního ostrova, kde jejich počty dosahují téměř 3 milionů ks. V rámci produkce výrobků s vyšší přidanou hodnotou, Nový Zéland nejvíce vyrábí sušené mléko, dále máslo a nejmenší část mlékárenského průmyslu se zaměřuje na sýry.

Největší světová spotřebitelská centra lze nalézt v městských aglomeracích asijského kontinentu, v Evropě, ale také v Severní a Jižní Americe. S rostoucí světovou populací a zvyšováním životní úrovně obyvatelstva dochází v posledních

letech nejen k vyšší spotřebě mléka, ale také kvalitnějších produktů s vyšší přidanou hodnotou jako je například máslo, sýr či sušené mléko.

Novozélandské mléčné výrobky tvoří přibližně třetinu zahraničního obchodu v rámci sledované komodity a řadí tak Nový Zéland na přední příčku světových exportérů mléčných výrobků. Z hlediska teritoriální struktury, jsou obchodní vztahy navázány hlavně s Austrálií, Čínou, Japonskem, Spojenými státy a Evropskou unií. Největší podíl ve zbožové struktuře, stejně jako v produkci, tvoří sušené mléko, které nejvíce poptávají spotřebitelé v Číně a v posledních dvaceti letech se jeho export čtyřnásobně zvětšil. Jako druhý výrobek je nejvíce vyváženo máslo, které Nový Zéland exportuje hlavně do Spojených států amerických. Máslo a sýry jsou vyváženy ve velké míře rovněž do Evropské unie, ovšem hlavní destinací pro vývoz novozélandských sýrů je Japonsko.

Prostřednictvím analýzy zahraničního obchodu s mléčnými produkty bylo rovněž zjištěno, že díky svým rozsáhlým exportům je Nový Zéland minimálním importérem mléčných výrobků. Z tohoto důvodu jeho saldo zahraničního obchodu nemůže dosáhnout záporných hodnot a stejně jako neustálý růst produkce, je rovněž předpokládán v následujících letech i růst pozitivního salda zahraničního obchodu s mléčnými produkty.

6 Seznam použité literatury

- BEČVÁŘOVÁ, Věra, Vojtěch TAMÁŠ a Ivo ZDRÁHAL. *Agrobyznys v rozvoji regionu*. Brno, 2014. ISBN 978-80-7509-040-9.
- DAVIS, John Herbert a Ray Allan GOLDBERG. *A concept of agribusiness*. Boston: Division of Research, Graduate School of Business Administration, Harvard University, 1957.
- DVOŘÁK, Jiří. *Mezinárodní obchod: úvod do studia mezinárodního obchodu*. Vyd. 1. Brno: Zdeněk Novotný, 2002, 116 s. ISBN 80-214-2236-X.
- FANTLE-LEPCZYK, Edited by Catherine Chan-Halbrendt and Jean. *Agricultural markets in a transitioning economy: an Albanian case study*. Cambridge, MA: CABI, 2013. ISBN 17-806-4100-1.
- FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008)*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009, xix, 246 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-128-4.
- GEREFFI, Gary a Miguel KORZENIEWICZ. *Commodity chains and global capitalism*. Westport, Conn.: Praeger, 1994, xiv, 334 p. ISBN 02-759-4573-1.
- GOLDBERG, Ray A., Carin-Isabel KNOOP a Cate REAVIS. *MD Foods Amba*. 1998.
- HOLMAN, Robert. *Mikroekonomie: středně pokročilý kurs*. 2. akt. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, xvi, 592 s. ISBN 978-80-7179-862-0.
- HOPKINS, Terence K. a Immanuel WALLERSTEIN. *Commodity chains in the World economy prior to 1800*. 1986, č. 10.
- JÁČ, Ivan. *Hospodářská geografie*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011, 119 s. ISBN 978-80-7372-478-8.
- JENÍČEK, Vladimír. *Vyvážený rozvoj: na globální a regionální úrovni*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, c2010, xv, 132 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-195-6.
- KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 228 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3396-8.
- KLODOVÁ, Jitka. *Makroekonomie I: studijní pomůcka pro distanční studium*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009, 230 s. ISBN 978-80-7318-800-9.

- KUNEŠOVÁ, Hana a Věra BEČVÁŘOVÁ. Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, xviii, 319 s. ISBN 80-717-9455-4.
- LAMB, John E. INTER-AMERICAN INSTITUTE FOR COOPERATION ON AGRICULTURE. Agribusiness in the Americas: an agenda for action. Miami, Florida, 1994. ISBN 92-9039-257 5.
- MÁCHAL, Ladislav. Farm animal husbandry. 1. vyd. Brno: Mendel University in Brno, 2014, 253 s. ISBN 978-80-7375-935-3.
- MAJEROVÁ, Ingrid a Pavel NEZVAL. 2011. Mezinárodní ekonomie v teorii a praxi. Vyd. 1. Brno: Computer Press, vii, 357 s. Vysokoškolské učebnice (Computer Press). ISBN 978-80-251-3421-4.
- OBROVÁ, Martina. Analýza zahraničního obchodu v ČR. Pardubice, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Ekonomicko-správní fakulta.
- PEŠEK, Milan. Hodnocení jakosti, zpracování a zbožíznalství živočišných produktů. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1997, 182 s. ISBN 80-7040-237-7.
- PETEROVÁ, Jarmila. Ekonomika výroby a zpracování zemědělských produktů. Vyd. 4. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2010, 251 s. ISBN 978-802-1320-536.
- PLCHOVÁ, Božena. Středoevropská dohoda o volném obchodě - CEFTA. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, nakladatelství Oeconomica, 2003, 47 s. ISBN 80-245-0480-4.
- RUSMICOVÁ, Lada a Jindřich SOUKUP. Makroekonomie: základní kurs. 5. vyd. Praha: Melandrium, 2002, 166 s. ISBN 80-861-7524-3.
- SAMKOVÁ, Eva. Mléko: produkce a kvalita: Milk: production and quality : vědecká monografie. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zemědělská fakulta, 2012, 240 s. ISBN 978-80-7394-383-7.
- SONKA, Steven T., Michael A. HUDSON. Why agribusiness anyway?. 1999. ISBN 10.1079/9781845930714.0203.
- SVATOŠ, Miroslav. Ekonomika agrárního sektoru: (vybraná témata). Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2009, 170 s. ISBN 978-802-1318-465.
- SVITÁKOVÁ, Michaela. Analýza zahraniční obchodní bilance v agrárním sektoru. Praha, 2004. Teze diplomové práce. Česká zemědělská univerzita v Praze.
- ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 364 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4694-4.

- ŠTRACH, Pavel. Mezinárodní management. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 167 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2987-9.
- ŠVEHLA, Vít. Mezinárodní měnové a finanční instituce a rozvojový svět. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická.
- TAMÁŠ, Vojtěch a Věra BEČVÁŘOVÁ. Trh jatečných prasat a vepřového masa v současném agrobiznisu. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, 150 s. ISBN 978-80-7375-689-5.
- TVRDOŇ, Jiří. Vybrané aspekty konkurenceschopnosti agrárního sektoru: výzkumná zpráva z řešení 1. etapy institucionálního výzkumného záměru "Efektivní integrace českého agrárního sektoru v rámci evropských struktur - předpoklad trvale udržitelného rozvoje" v rámci grantu MŠMT č. CEZ:J03/98:411100013. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, 1999. ISBN 80-213-0575-4.

Internetové zdroje

- About FAO. Food and Agriculture Organization of the United Nations [online]. 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.fao.org/about/en/>
- Asia-Pacific Economic Cooperation [online]. 2015. [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://www.apec.org>
- Association of South East Asian Nations [online]. 2014. [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://www.asean.org/asean/about-asean>
- CEFTA 2006 - Středoevropská zóna volného obchodu. Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online]. 29. 5. 2009 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/zagreb/cz/obchod_a_ekonomika/cefta_2006_stredoevropska_zona_volneho.html
- Dairy Farming System in Great Britain. The Dairy Site [online]. 19. 10. 2010 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://www.thedairysite.com/articles/2549/dairy-farming-systems-in-great-britain/>
- ESVO. Euroskop.cz: Věcně o Evropě [online]. © 2005-15 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9133/sekce/esvo/>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.fao.org/agriculture/dairy-gateway/the-dairy-chain/en/#.VQ8UsPmG9gp>

- Key foreign policy events of 2014. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation [online]. 27. 12. 2014 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://www.mid.ru/BDOMP/Brp_4.nsf/arh/F991672ECE65419FC3257DBE002382A6?OpenDocument
- KŘEPELKA, Jiří. Důvody pro extenzifikaci výroby mléka. Zemědělec [online]. 4. 10. 2013 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://zemedelec.cz/duvody-pro-extenzifikaci-vyroby-mleka-2/>
- LACHOVÁ, Gabriela. Shorthorns na Novém Zélandě. Na Kobylce 12 [online]. 2012 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.nakobylce12.org/Index/ukaz.cfm?pg=farma/shorthornsNZ>
- Mezinárodní organizace a vybrané integrační procesy ve světě: Integrační seskupení ve světě. LNĚNIČKA, Libor. Vybrané texty z politické geografie [online]. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2015 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js11/geo/web/pages/mezinarodni-organizace-integracni-procesy.html>
- North American Free Trade Agreement [online]. 2012. [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: http://www.naftanow.org/default_en.asp
- Putin založil Euroasijskou unii. "Epochální" svaz má dobýt svět. IDNES.cz [online]. 29. 5. 2014 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/euroasijska-unie-ruska-beloruska-a-kazachstanu-f5p-/zahranicni.aspx?c=A140529_110455_zahranicni_neh
- Situační a výhledová zpráva mléko [online]. [cit. 2015-03-22]. 2011. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/173673/MLEKO_11_2011.pdf
- SPÁČILOVÁ, Klára. ASEAN. Euroskop.cz: Věcně o Evropě [online]. © 2005-15 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9135/sekce/asean/>
- Statement by Deputy Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation [online]. 14. 4. 2015 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://www.mid.ru/BDOMP/Brp_4.nsf/arh/3B32D2E0DA34CBF443257E2700549ECF?OpenDocument
- STRINGLEMAN, Hugh a Frank SCRIMGEOUR. Dairying and dairy products - Beginnings of New Zealand's dairy industry. Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand [online]. 13. 7. 2012 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.teara.govt.nz/en/dairying-and-dairy-products/page-1>

- Světová obchodní organizace (WTO). Informační centrum OSN v Praze [online]. © 2005 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/specializovane-agentury/?i=134>
- World Trade Organization [online]. © 2015 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <https://www.wto.org/index.htm>
- Základní informace o Evropské unii. Evropská unie [online]. [2015] [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/index_cs.htm
- Základní informace o OECD. Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online]. [2015] [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zakladni_informace_o_oecd/index.html

7 Seznam zkratek

- APEC** (angl. Asia-Pacific Economic Cooperation) - Asijsko-pacifické hospodářské společenství
- ASEAN** (angl. Association of South East Asian Nations) – Sdružení národů jihovýchodní Asie
- CEFTA** (angl. Central European Free Trade Agreement) – Středoevropská zóna volného obchodu
- CUFTA** (angl. Canada-U.S. Free Trade Agreement) – dohoda o volném obchodu mezi Kanadou a USA
- EEA** (angl. European Economic Area) – Evropský hospodářský prostor
- ESVO** Evropské sdružení volného obchodu
- FAO** (angl. Food and Agriculture Organization) – Organizace pro výživu a zemědělství
- IBRD** (angl. International Bank for Reconstruction and Development) – Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
- ICSID** (angl. International Centre for Settlement of Investment Disputes) – Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů
- IDA** (angl. International Development Association) – Mezinárodní asociace pro rozvoj
- IDF** (angl. International Dairy Federation) – Mezinárodní mlékařská federace
- IFC** (angl. Industry Foundation Classes) – Mezinárodní finanční korporace
- MFA** (angl. Ministry of Foreign Affairs) – Ministerstvo zahraničních věcí
- MZV ČR** Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
- USDA** (angl. United States Department of Agriculture) – Ministerstvo zemědělství USA
- WTO** (angl. World Trade Organization) – Světová obchodní organizace

8 Seznam grafů

Graf 1	Vývoj počtu krav s tržní produkcí mléka ve vybraných zemích v letech 2010 – 2015 (v milionech ks)	33
Graf 2	Světová produkce kravského mléka v letech 2010 - 2014 (v tisíci tunách)	34
Graf 3	Vývoj průměrné ceny mléka za období let 2006 - 2015 (v USD/100 kg)	35
Graf 4	Světová spotřeba mléka v roce 2012	36
Graf 5	Vývoj počtu krav na Novém Zélandu v letech 2003 - 2013 (v mil. ks)	38
Graf 6	Množství vyprodukovaného mléka na Novém Zélandu v letech 2010 – 2014 (v tisíci tunách)	39
Graf 7	Produkce výrobků s vyšší přidanou hodnotou na Novém Zélandu v letech 2010 – 2014 (v tisíci tunách)	40
Graf 8	Vývoz nejvíce vyvážených mléčných výrobků z Nového Zélandu v letech 2008 – 2015 (v tisíci tunách)	42
Graf 9	Vývoj exportu mléčných produktů z Nového Zélandu do Číny v letech 2006 – 2014 (v miliardách NZD)	43
Graf 10	Vývoj exportu sýrů z Nového Zélandu do Japonska v letech 2006 – 2014 (v miliardách NZD)	44
Graf 11	Dovoz mléčných výrobků na Nový Zéland v letech 2008 – 2015 (v tisíci tunách)	45
Graf 12	Saldo zahraničního obchodu mléčných výrobků (v tisíci tunách)	45

9 Seznam obrázků

Obr. 1	Nabídkově orientovaný komoditní řetězec	12
Obr. 2	Poptávkově orientovaný komoditní řetězec	12
Obr. 3	Tok komoditní vertikály mléka	30
Obr. 4	Komoditní vertikála mléka na Novém Zélandu	31
Obr. 5	Mapa světové produkce mléka	32
Obr. 6	Rozmístění dojnic v jednotlivých regionech	37
Obr. 7	Hlavní světové obchodní toky s mléčnými produkty	41

10 Seznam tabulek

Tab. 1	Základní struktura agrobyznysu	11
Tab. 2	Porovnání obsahů hlavních složek mateřského, kravského a kozího mléka (v % hmotn.)	26

11 Seznam příloh

Příloha č. 1: Změny produkce mléka ve vybraných zemích v roce 2014

Příloha č. 2: Počet krav v jednotlivých regionech Nového Zélandu

Příloha č. 1:***Změny produkce mléka ve vybraných zemích v roce 2014***

Země	Období	Změny v letech 2013-2014 (%)
Austrálie	leden-červenec	+4,5
Bělorusko	leden-červenec	-0,3
Brazílie	leden-březen	+8,9
Kanada	leden-červen	-1,8
Chile	leden-červen	-2,5
EU-28	leden-červenec	+5,1
Japonsko	leden-červen	-3,2
Kazachstán	leden-červenec	+2,2
Mexiko	leden-červenec	+2,2
Nový Zéland	leden-červen	+16,3
Rusko	leden-červenec	-0,7
Švýcarsko	leden-červen	+4,8
Turecko	leden-červen	+9,7
USA	leden-červenec	+1,7
Uruguay	leden-červenec	-1,9

Zdroj: vlastní zpracování dle IDF The World Dairy Situation, 2014

Příloha č. 2:***Počet krav v jednotlivých regionech Nového Zélandu***

Farmářský region	Počet krav
Northland	284 924
Auckland	110 823
Waikato	1 164 661
Bay of Plenty	197 425
Central Plateau	252 056
Western Uplands	44 679
East Coast	4 648
Hawkes Bay	48 444
Taranaki	493 361
Manawatu	219 832
Wairarapa	169 397
Severní ostrov	2 990 250
Nelson/Marlborough	88 665
West Coast	150 363
North Canterbury	658 282
South Canterbury	233 561
Otago	251 462
Southland	550 223
Jižní ostrov	1 932 556
Nový Zéland	4 922 806

Zdroj: New Zealand Dairy Statistics 2013-14 (2014)

